

Henrik
Ibsen

Hedda Gabler

e-Lektire
lektire.skole.hr

Henrik
Ibsen

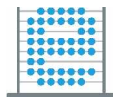
Hedda Gabler

Igrokaz u četiri čina

s norveškog preveo
Ranko Kožuh

Zo rk

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije:

www.strukturnifondovi.hr

Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost Hrvatske akademske i istraživačke mreže – CARNET.

Sadržaj

Henrik Ibsen	4
Prije čitanja.....	7
Hedda Gabler	8
Osobe	9
Prvi čin	10
Drugi čin	32
Treći čin	53
Četvrti čin	67
Metodički instrumentarij	80
Poticaji za daljnji rad	83
Rječnik	85
Impresum	86

Henrik Ibsen

Skien, Norveška, 20. III. 1828.

– Kristiania, danas Oslo, 23. V. 1906.

Premda pripada malom i rubnom narodu, jeziku i književnosti – norveškoj – Henrik Ibsen jedan je od najutjecajnijih i najcjenjenijih europskih dramskih pisaca kraja 19. stoljeća, vremena rađanja modernog svijeta. Naziva ga se »ocem dramskog realizma« i smatra pretečom moderne psihološke i socijalno-kritičke »problemske drame«, a djela mu se i danas često izvode u cijelom svijetu. Svojim je dramama

često skandalizirao suvremenike i na kazališne daske donosio teme o kojima se ranije nije smjelo javno progovoriti. Osobito ga se cijeni zbog majstorskog prikaza snažnih ženskih dramskih protagonista (Nora, Hedda Gabler), te među prvima u dramskoj književnosti progovara o neravnopravnom i teškom položaju žena.

Odgajan je u imućnoj građanskoj obitelji, no djetinjstvo mu je obilježio očev bankrot, odavanje pijanstvu i napuštanje obitelji koja je potom posve osiromašila. S petnaest godina prekida školovanje i samostalno se skrbi o sebi. Tema ekonomske propasti građanske obitelji, te materijalne i moralne propasti njezinih članova, provlačit će se poslije kroz njegovo stvaralaštvo. Zarana se zainteresirao za kazalište i pisao drame. Radio je kao dramaturg u nacionalnom kazalištu u Bergenu i u Oslu. Od rada u kazalištu Ibsen je s obitelji (žena i sin) teško živio. Godine 1864. napustio je Norvešku i živio u južnoj Italiji, u Njemačkoj, te kraće vrijeme u Danskoj i Austriji. Ibsen će svoja najznačajnija djela stvoriti u inozemstvu. U Norvešku se vratio 1891. godine kao slavan, ali i osporavan i kontroverzan pisac. Umro je 1906. godine u Kristianiji (danas Oslo, glavni grad Norveške).

Vrijedi napomenuti da je sin Henrika Ibsena, Sigurd Ibsen, na početku 20. stoljeća bio norveški premijer i jedan je od najzaslužnijih za miran razlaz Švedske i Norveške 1905. godine.

Henrik Ibsen je pisao i poeziju, no ta su mu djela ostala u sjeni drama. Prve je zapažene uspjehe stekao povijesnim dramama Pretendenti na prijestolje 1863.) i Brand (1865.), te dramama Olaf Liljestrans (1857.) i Peer Gynt (1867.) temeljenima na drevnim nordijskim predajama, legendama i sagama.

Svjetsko je priznanje Ibsen stekao dramama koje donose kritiku građanskog mora-

la, društvenih prilika, tradicionalnih bračnih i obiteljskih odnosa: Komedija ljubavi (1862.), Savez mladeži (1869.) Stupovi društva (1877.), Nora ili Kuća lutaka (1879.), Sablasti (1881.), Neprijatelj naroda (1882.). Ibsen u tim dramama razotkriva obitelji, bračne i ine odnose unutar četiri zida, dovodi u pitanje fraze poput stabilnog braka, sretne obitelji ili bračne sreće. Tema ženske pozicije u društvu, obitelji i braku posebno je zaokupljala Ibsena. O njoj progovara i njegova vjerojatno najpoznatija drama Nora ili Kuća lutaka. Ibsen se u tim dramama drži poetike realističke drame, donosi na sceni situacije vrlo životne i vjerodostojne, razotkrivajući tradicionalne društvene odnose u kojima se iza prividnog sklada i mira kriju nezadovoljstvo, nepravda i nepovjerenje. Ibsen uzdiže pojedinca koji se usuđuje pobuniti i iznevjeriti očekivanja društva. U drame često unosi i elemente naturalizma. Tako se u Kući lutaka spominje, a u Sablastima određuje dramsku radnju spolna bolest. O tim je bolestima, posljedici spolnog promiskuiteta, europsko građansko društvo 18. i 19. stoljeća sa strahom i zgražanjem šaptalo. Sifilis su imali mnogi, među njima i brojni znameniti umjetnici, a bolest je donosila smrtne posljedice ili barem grozan život. Ipak, bilo je nezamislivo govoriti o tome naglas, naročito u pristojnom društvu, a još manje pisati o tome. Ibsen se to usudio, iako u Sablastima bolest eufemistički naziva »spinalnom tuberkulozom«.

Treći tematski krug čine Ibsenove drame posvećene psihologiji likova kao ključnom elementu životne drame. To su: Divlja patka (Vildanden, 1884.); Rosmersholm (1886.), Žena s mora (1888.), Hedda Gabler (1890.) i Graditelj Solness (1892.). Autor se usredotočuje na mračne strane ljudske duše koje se iskazuju u lažima, izdajama, prevarama, samoubojstvima.

Ibsen je pisao danskim (ili »dansko-norveškim« jezikom), koji je u to vrijeme zajednički jezik tih dviju zemalja, a i do danas su unatoč različitim pravopisnim standardima ta dva jezika zadržala međusobnu razumljivost. Djela je najčešće objavljivao u Danskoj, ali su njegove važnije drame imale svoje praižvedbe u značajnijim kazalištima u Njemačkoj (Dresden, München, Berlin...), a Sablasti čak u Chicagu u Americi. O popularnosti njegovih drama svjedoči činjenica da su se njegova djela u Berlinu 1877. godine u istom trenutku igrala u čak pet kazališta.

Ibsenova su djela zbog intrigantnih tema, ali i zbog majstorskog scenskog izraza, imala snažan utjecaj na europsku dramu potkraj 19. i početkom 20. stoljeća. Isticalo ga se kao najvećeg europskog dramatičara nakon Shakespearea, koji je kazalištu vratio aktualnost i društveni značaj. Nešto mlađi i podjednako cijenjeni švedski dramski pisac August Strindberg često ga je kritizirao i svojim dramama odgovarao na Ibsenove, bio s njim u osobnom sukobu, ali svojim djelom ga očito nasljeđuje. Ibsen je uzor i model dramskim i kazališnim velikanima kao što su Čehov i Stanislavski, George Bernard Shaw, Arthur Miller ili Pirandello. Odredio je razvoj i stil skandinavske kinematografije i njezinih brojnih velikana, ali i svjetske.

Brojne su njegove drame doživjele prilagodbe u druge medije ili su bile direktan poticaj za nova umjetnička djela. Njegov je utjecaj na zapadno kazalište XX. stoljeća izniman, pa i na hrvatsko, osobito u doba moderne kada je u Hrvatskoj bio najizvođeniji

strani autor i izvedena su mu u hrvatskim kazalištima gotovo sva djela iz naturalističkoga i simbolističkog opusa.

U Zagrebu se Ibsenova Nora prvi put igra još 1888. godine, a do prvog svjetskog rata na pozornici HNK najizvođeniji je strani dramski pisac. Mnogi su velikani hrvatskog glumišta, primjerice Marija Ružička Strozzi, Andrija Fijan, Nina Vavra ili Ivo Raić, u njegovim djelima dali svoje životne uloge. Ibsenov su utjecaj isticali hrvatski dramski pisci Ivo Vojnović, Fran Galović, Milan Begović, Janko Polić Kamov, Milan Ogrizović, Miroslav Krleža i mnogi drugi.

Od 2007. godine norveška vlada dodjeljuje međunarodnu »Ibsenovu nagradu«, prestižnu i financijski vrlo izdašnu, pojedincima i organizacijama iznimnih postignuća u duhu djela Henrika Ibsena.

Ibsenova drama Hedda Gabler objavljena je 1890. i premijerno izvedena godinu dana poslije, 1891., godine u Münchenu u Njemačkoj. Naslovni je glavni lik Hedda, kći generala Gablera, koja se nedavno udala za intelektualca, povjesničara Jurgena Tesmana. Drama započinje njihovim povratkom s bračnog putovanja na kojemu se Hedda uglavnom dosađivala, a Jurgen je vrijeme provodio u knjižnicama radi dovršenja knjige koju planira objaviti i time steći mjesto na Sveučilištu. Hedda ne voli Tesmana, u braku se dosađuje i zaokuplja se spletkama. Kad je Tesman doma donio rukopis koji je Løvborg, njegov bivši kolega, a njezin negdašnji prijatelj, pijan izgubio, Hedda je ljubomorna na mogućí Løvborgov profesionalni uspjeh, rukopis spalila. Kad joj se Løvborg povjerio i rekao o izgubljenom rukopisu i svome očaju, Hedda mu je rekla neka se ubije. Løvborg se doista i ubio. Ubila se potom i Hedda, očevim pištoljem.

Hedda Gabler po mnogim je kritičarima najkompleksniji i psihološki najdublji ženski lik novije drame. Suočava se s besmisлом svoga života, pri čemu ne uspijeva pomiriti želju za slobodom i robovanje društvenim standardima.

Za razliku od Nore, drama Hedda Gabler ne usredotočuje se na društveni odnosno obiteljski problem, već u središte postavlja problem mlade žene koja razočarana shvaća da joj udaja nije donijela ostvarenje mladenačkih snova.

Hedda Gabler, iako nakon premijere nije postigla velik uspjeh, danas je jedno od najpoznatijih i najizvođenijih Ibsenovih djela. U Hrvatskoj je Hedda Gabler prvi put izvedena 1906. u Zagrebu, u prijevodu Nine Vavre i režiji Andrije Fijana. Doživjela je u Hrvatskoj brojna uprizorenja, u Zagrebu, Splitu, Osijeku, a jedna je od najzapaženijih izvedbi bila ona s Enom Begović u Ulozi Hedde, u režiji Neni Delmestre, u zagrebačkom HNK-u 1996. godine. Na hrvatskome je Hedda Gabler ostvarena i kao radio-drama.

dr. sc. Jelena Vignjević

Prije čitanja...

- U stanu Hedde Gabler bilo je oružja. Glavna se junakinja ubila očevim pištoljem.

Razgovarajte o temi oružja nadohvat ruke. Prisjetite se kojeg od brojnih tragičnih događaja izazvanih, barem dijelom, i tom činjenicom.

Hedda Gabler

Igrokaz u četiri čina

Osobe

Jørgen Tesman, stipendist kulturne povijesti

Gospođa Hedda Tesman, njegovu supruga

Gospođica Juliane Tesman, njegovu tetka

Gospođa Elvsted

Sudac Brack

Ejlert Løvborg

Berte, kućna pomoćnica kod Tesmanovih

Događa se u Tesmanovoj vili, na zapadnom kraju grada.

Prvi čin

(Prostrana, lijepo i ukusno opremljena dnevna soba, dekorirana u tamnim bojama. Na stražnjem zidu je široki otvor vrata sa skupljenim zavjesama. Otvor vodi u manju sobu, koja je uređena u istom stilu kao i dnevna soba. Na desnom zidu su dvokrilna vrata koja vode u predsoblje. Na suprotnom zidu, nalijevo, su staklena vrata, također sa skupljenim zavjesama. Kroz stakla se vidi dio vanjske natkrivene verande, te jesensko listopadno drveće. U prednjem planu stoji ovalni stol, prekriven debelim stolnjakom i okružen stolicama. Ispred desnog zida je široka, tamna keramička peć, visoki naslonjač, niska stolica za noge s jastukom i dva taburea. U kutu nadesno, kutna sofa i mali okrugli stol. Naprijed nalijevo, malo odmaknut od zida, divan. Preko puta staklenih vrata je klavir. Na obje strane širokog otvora vrata u pozadini su police s raznovrsnim keramičkim predmetima. Kod stražnjeg zida unutrašnje sobe vide se sofa, stol i dvije stolice. Iznad sofe visi portret lijepog starijeg muškarca u generalskoj uniformi. Nad stolom visi zvonasta svjetiljka od mutnog stakla. – Po cijeloj dnevnoj sobi postavljene su vaze i čaše pune cvijeća, koje također leži i na stolovima. Podovi u obje prostorije pokriveni su debelim tapetima. – Jutarnja svjetlost. Sunčane zrake ulaze kroz staklena vrata.)

(Gospođica Juliane Tesman, sa šešikom i suncobranom, ulazi iz predsoblja, prati je Berte, koja nosi buket cvijeća umotan u papir. Gospođica Tesman je žena od oko 65 godina, dobroćudnog i ugodnog izgleda. Odjevena je jednostavno, ali vrlo uredno, u sivu haljinu za izlazak. Berte je kućna pomoćnica u godinama, jednostavnog i pomalo seljačkog izgleda.)

GOSPOĐICA TESMAN (zaustavlja se pred vratima i kaže potihom): Doista mislim da još nisu ustali.

BERTE (također potihom): Ne, pa to sam vam i rekla, gospođice. Parobrod je noćas stigao s velikim zakašnjenjem. A mlada gospođa je imala toliko toga za raspakirati, prije nego je mogla u krevet.

GOSPOĐICA TESMAN: Da, da – pustimo ih da se dobro odmore. Ali neka im svježeg jutarnjeg zraka! (Odlazi do staklenih vrata i sirom ih otvori.)

BERTE (kod stola, zbunjena, s buketom cvijeća u ruci): Ne, zaboga, pa ovdje više nema mjesta. Morat ću ih ovdje staviti, gospođice. (Stavlja buket na klavir.)

GOSPOĐICA TESMAN: Da, draga moja Berte, sad imaš nove gospodare. Sam Bog zna koliko mi je žao što sam te morala otpustiti.

BERTE (s plačem u glasu): I meni, gospođice! Ma što da kažem? Toliko godina sam bila u vašoj službi.

GOSPOĐICA TESMAN: Budi mirna, Berte. Pa tu se ništa ne da napraviti. Jørgen te mora imati ovdje u kući – ti si mu potrebna. Tako je bilo sve otkad si mu bila dadilja pa do danas.

BERTE: Da, gospođice, ali ja ne mogu ne misliti na onu koja leži tamo doma, potpuno bespomoćna. A tek ona nova djevojka! Ona nikad neće naučiti kako njegovati bolesnicu.

GOSPOĐICA TESMAN: Ah, ja ću je već nekako tome naučiti. Za ono najvažnije ću se ja sama pobrinuti. Ne trebaš se brinuti za moju jadnu sestru, draga moja Berte.

BERTE: Da, ali ima tu još jedna stvar, gospođice. Bojim se da neću znati udovoljiti mladoj gospođi.

GOSPOĐICA TESMAN: Pa, dobro, u početku zaista može biti raznih svari...

BERTE: Ona je vrlo profinjena, zar ne?

GOSPOĐICA TESMAN: Pa, ona je kćer generala Gablera. Dobro su je razmazili dok je general bio živ. Sjećaš li se kad bi izjahala zajedno s ocem? U dugoj crnoj jahaćoj haljini? S perom u šeširu?

BERTE: Da, da, itekako se sjećam! Ali tada nitko nije mogao zamisliti da bi ona i gospodin kandidat mogli postati par.

GOSPOĐICA TESMAN: Imaš pravo... Inače, dok ne zaboravim, nemoj više Jørgena nazivati kandidatom – moraš ga zvati »doktor«.

BERTA: Da, to je i mlada gospođa rekla noćas, čim su stigli. A je li to zaista točno?

GOSPOĐICA TESMAN: Da, doista je točno. Zamisli, Berte – učinili su ga doktorom u inozemstvu. Sad na ovom putovanju, razumiješ. Ja ništa nisam znala o tome, dok to nije rekao dolje u luci.

BERTE: Da, sa svojom pameti može postati što hoće. Ali ipak, nikad ne bih pomislila da će se baviti liječenjem bolesti.

GOSPOĐICA TESMAN: Ne, ma nije on postao takav doktor. (Kima značajno glavom.) Uskoro ćeš ga možda morati oslovljavati još finijom titulom.

BERTE: Ma dajte! A što bi to trebalo biti?

GOSPOĐICA TESMAN (smiješi se): Hm, da, to bi ti baš htjela znati! (Uzbuđeno.) O, Bože moj, da – zamisli kad bi ga njegov otac Jochum mogao vidjeti iz groba, te vidjeti što je njegov mali dječak postao. (Osvrće se oko sebe.) Ali čuj, Berte, – zašto si skinula presvlake sa sveg namještaja?

BERTE: Gospođa je rekla da to uradim. Ne voli da su stolice prekrivene presvlakama.

GOSPOĐICA TESMAN: Dobro, ali znači li to da misle ovdje boraviti svakodnevno?

BERTE: Da, to je rekla gospođa – doktor nije.

(Jørgen Tesman dolazi pjevušeći zdesna iz stražnje sobe, noseći prazan, omanji kovčeg. On je 33-godišnjak srednje visine, mladenačkog izgleda, ponešto punašan,

otvorenog, okruglog lica, te plave kose i brade. Nosi naočale i odjeven je u udobno, pomalo nemarno kućno odijelo.)

GOSPOĐICA TESMAN: Dobro jutro, dobro jutro, Jørgen!

TESMAN (na vratima): Teta Julle! Draga teta Julle! (Prilazi i stiže joj ruku.) Cijeli taj put do ovamo tako rano?!

GOSPOĐICA TESMAN: Da, pa morala sam vas vidjeti.

TESMAN: A nisi se noćas pošteno ni naspavala.

GOSPOĐICA TESMAN: Ah, to meni ništa ne znači.

TESMAN: Eh, nadam se da si dobro stigla kući iz luke? Jesi li?

GOSPOĐICA TESMAN: Da, doista jesam, hvala Bogu. Gospodin sudac je bio toliko ljubazan da me doprati do samih vrata.

TESMAN: Žao mi je što te mi nismo mogli povesti, ali i sama si vidjela koliko je kutija i paketa imala Hedda.

GOSPOĐICA TESMAN: Da, zaista je imala puno kutija.

BERTE (obraća se Tesmanu): Možda bih ja trebala do gospođe, pitati je mogu li joj u čemu pomoći?

TESMAN: Nije potrebno, Berte. Rekla je da će pozvoniti ako joj budeš trebala.

BERTE: Da, da, u redu.

TESMAN: Ali evo, uzmi ovaj kovčeg.

BERTE (uzima ga): Staviti ću ga gore u potkrovlje.

(Izlazi kroz vrata prema predsoblju.)

TESMAN: Zamisli, teta – taj kovčeg je bio sasvim napunjen prijepisima. Nevjerojatno što sam sve sakupio po raznim arhivama. Stare, čudne stvari, za koje ljudi nisu ni znali da postoje.

GOSPOĐICA TESMAN: Da, da, ti zasigurno nisi dangubio na bračnom putovanju, Jørgen.

TESMAN: Ne, usudim se reći da nisam. Ali daj, skini šešir, teta – dođi ovamo da ti razvežem vrpcu.

GOSPOĐICA TESMAN: O Bože, baš kao u starim danima tamo kod nas.

TESMAN (okreće šešir u rukama): Tvoj novi šešir je vrlo lijep.

GOSPOĐICA TESMAN: Kupila sam ga zbog Hedde.

TESMAN: Zbog Hedde? A zašto?

GOSPOĐICA TESMAN: Da, pa da me se Hedda ne treba sramiti kad idemo ulicom.

TESMAN (potapše je po obrazu): Ti zaista na sve misliš, teta Julle! (Stavlja šešir na stolicu pored stola.) A sad, dođi ovamo, pa ćemo malo sjesti na sofu i porazgovarati dok ne dođe Hedda. (Sjedaju. Ona stavlja suncobran u kut sofe.)

GOSPOĐICA TESMAN (uhvati obje njegove ruke i gleda ga): Divno te je opet vidjeti živog i zdravog, Jørgen! Dragi dječaće blaženog Jochuma!

TESMAN: I ja sam sretan što te ponovo vidim, teta Julle! Pa ti si meni bila i otac i majka.

GOSPOĐICA TESMAN: Da, znam ja dobro da ćeš ti uvijek voljeti svoje stare tetke.

TESMAN: Zar teti Rini nije baš niti malo bolje?

GOSPOĐICA TESMAN: Ne, uopće nije – jasnici. Leži potpuno isto kao i sve ove godine. Ja se svejedno molim da ostane s nama još neko vrijeme! Inače ne znam što bih sa sobom – sada se više ni o tebi ne moram brinuti.

TESMAN (potapše je po leđima): No, no, no –!

GOSPOĐICA TESMAN (iznenada mijenja ton): Ne, pa to nije za vjerovati, Jørgen – pomisli, ti oženjen! – I to sa Heddom Gabler, lijepom Heddom Gabler, koja je uvijek imala gomilu udvarača oko sebe.

TESMAN (pjevuši zadovoljno se smješkajući): Da, pa mislim da imam barem nekoliko dobrih prijatelja koji mi zavide dok šetaju gradom. Ha?

GOSPOĐICA TESMAN: A tek vaše dugo bračno putovanje – više od pola godinel!

TESMAN: Pa, meni je to bila i neka vrsta studijskog putovanja. Svi ti arhivi i knjižnice koje sam posjetio i pročitao mnoštvo knjiga, vjeruj mi.

GOSPOĐICA TESMAN: Da, zasigurno jesi. (Tajnovitije i prigušenim glasom.) Ali čuj, Jørgen – zar mi nisi zaboravio kazati nešto važno?

TESMAN: S putovanja?

GOSPOĐICA TESMAN: Da.

TESMAN: Ne, pa i nisam doživio više od onoga o čemu sam ti pisao u pismima. Osim da sam tamo doktorirao, ali to sam ti ispričao sinoć.

GOSPOĐICA TESMAN: Ja više mislim na tvoje buduće izgledе.

TESMAN: Buduće izgledе?

GOSPOĐICA TESMAN: Bože, Jørgen – pa ja sam ipak tvoja stara tetka!

TESMAN: Pa dobro, imam ja izgleda, da.

GOSPOĐICA TESMAN: Hajde, reci!

TESMAN: Imam najbolje izgledе uskoro postati profesorom.

GOSPOĐICA TESMAN: Da, profesor, da –

TESMAN: Iskreno rečeno, siguran sam da ću to i postati – ali draga teta, pa to ti i sama već znaš.

GOSPOĐICA TESMAN (smijulji se): Da, istina. (Mijenja ton.) Ali u vezi putovanja, Jørgen – sigurno te skupo koštalo?

TESMAN: Pa, Bože moj – velika stipendija je tu dobro pomogla.

GOSPOĐICA TESMAN: Nije mi nikako jasno kako ti je uspjelo da to bude dovoljno za dvoje.

TESMAN: Da, to i nije baš lako...

GOSPOĐICA TESMAN: Da, a pogotovo kad je jedan od suputnika dama, onda sve bude puno skuplje, zar ne?

TESMAN: U tome imaš pravo – svakako je nešto skuplje. Ali Hedda je morala na to putovanje. Morala je – drugačije se ne bi pristojalo.

GOSPOĐICA TESMAN: Ne, ne, svakako ne bi. Jer danas je bračno putovanje sasvim uobičajeno. Ali, reci mi nešto – jesi li uspio detaljno razgledati kuću?

TESMAN: Da, i te kako. U pokretu sam od same zore.

GOSPOĐICA TESMAN: I što ti se čini od svega?

TESMAN: Odlično! Izvanredno! Jedino ne znam što ćemo sa one dvije prazne sobe između stražnjeg salona i Heddine spavaonice.

GOSPOĐICA TESMAN: Ah, moj dragi Jørgen, za njih će se s vremenom već naći namjena.

TESMAN: Da, zasigurno imaš pravo, teta Julle! Moja zbirka knjiga će se povećavati, pa – što?

GOSPOĐICA TESMAN: Tako je, dragi moj dečko. Upravo sam i mislila na knjižnicu.

TESMAN: Meni je najviše drago radi Hedde. Prije naših zaruka često mi je govorila da ne bi željela živjeti nigdje drugdje nego u vili državne ministrice Falk.

GOSPOĐICA TESMAN: Da, zamisli – i onda se baš poklopilo da je bila na prodaju točno onda kad ste otputovali.

TESMAN: Da, teta Julle, zaista smo imali sreće. Ha?

GOSPOĐICA TESMAN: Ali skupo, moj dragi Jørgen! Sve ovo će te skupo doći.

TESMAN (gleda je malo uplašeno): Da, možda, teta.

GOSPOĐICA TESMAN: O, da...

TESMAN: Što misliš, koliko – onako otprilike?

GOSPOĐICA TESMAN: To ne mogu znati prije nego što stignu svi papiri i računi.

TESMAN: Pa, sudac Brack mi je na svu sreću osigurao vrlo dobre uvjete. To je i sam napisao Heddi.

GOSPOĐICA TESMAN: Ne brini više o tome, moj dječčače – ja sam položila jamstvo za namještaj i sve tepihe.

TESMAN: Jamstvo? Ti? Draga teta Julle? Kakvo si ti jamstvo mogla dati?

GOSPOĐICA TESMAN: Založila sam naše rente.

TESMAN (poskoci): Što! Tvoju i teta Rininu rentu!

GOSPOĐICA TESMAN: Da, ali nije bilo drugog izlaza.

TESMAN: Jesi li ti izgubila pamet? Pa vaše rente su vam jedini prihod!

GOSPOĐICA TESMAN: Ma smiri se. Sudac Brack je rekao da je to puka formalnost. Sve je on to ljubazno sredio za mene. Čista formalnost, kazao je.

TESMAN: Da, valjda je to u redu. Ali ipak –

GOSPOĐICA TESMAN: Sad ćeš i ti početi zarađivati mnogo novaca. Pa Bože dragi, nama je samo drago što možemo pomoći sad u početku.

TESMAN: Ti se uvijek žrtvuješ za mene, teta.

GOSPOĐICA TESMAN (ustane i položi ruke na njegova ramena): Zar ja imam neko drugo veselje na ovom svijetu, nego tebi pomoći na tvom putu, moj dragi dječčače? Tebi, koji nisi imao ni oca ni majke uza se. A sad smo na cilju. Izgledalo je nekad i crno, ali sad si, hvala Bogu, ipak isplivao na površinu.

TESMAN: Da, zaista je to čudno, kako je sve na koncu ispalo.

GOSPOĐICA TESMAN: Da – svi oni koji su stajali na tvom putu pokušavajući te uništiti, svi su gotovi! Jørgen! I on, za tebe najopasniji, on se najdublje srozao – taj jadni, izgubljeni čovjek.

TESMAN: Jesi li čula nešto o Ejlertu? Otkad sam oputovao?

GOSPOĐICA TESMAN: Ništa, osim da je navodno izdao novu knjigu.

TESMAN: Što? Zar je Ejlert Løvborg izdao novu knjigu? Nedavno?

GOSPOĐICA TESMAN: Da, tako kažu. Ali to zasigurno nije nešto posebno. Ne, ali kad tvoja knjiga izađe, bit će to nešto drugo. O čemu će se raditi?

TESMAN: Radit će se o brabantском kućnom obrtu u srednjem vijeku.

GOSPOĐICA TESMAN: Ma zamisli – da ti možeš pisati i o nečemu takvom!

TESMAN: Inače, može i potrajati nešto vremena prije nego bude gotova. Prvo moram srediti sav materijal koji sam sakupio iz arhiva.

GOSPOĐICA TESMAN: Da, sređivati i sakupljati – to ti znaš. Kako samo sličiš tvom ocu.

TESMAN: Ne mogu ti kazati koliko se radujem početku tog posla. Posebno sad, kad imam svoj vlastiti udobni dom u kojemu mogu raditi.

GOSPOĐICA TESMAN: Da, i veliku sreću da si zajedno sa ženom koju voliš.

TESMAN (grli je): O da, da, teta Julle! Hedda je najveća od svih divota! (Gleda prema otvoru vrata.) Evo, mislim da dolazi.

(Hedda dolazi s lijeve strane kroz stražnju sobu. Ona je 29-godišnja žena. Lice i stas plemenitog, otmjenog i lijepog izgleda. Zagasito blijede puti. Oči su joj čelič-nosive i izražavaju hladnu, prozirnu mirnoću. Lijepa svijetlosmeđa kosa, ponešto rijetka. Odjevena je u ukusnu, komotnu jutarnju haljinu.)

GOSPOĐICA TESMAN (kreće Heddi u susret): Dobro jutro, draga Hedda! Dobro jutro, od srca!

HEDDA (pruža joj ruku): Dobro jutro, draga gospođice Tesman! Tako rani posjet? Vrlo ljubazno od vas.

GOSPOĐICA TESMAN (izgleda malo zbunjeno): E, pa –je li mlada gospođa dobro spavala u svom novom domu?

HEDDA: O da, hvala! Podnošljivo!

TESMAN (smije se): Podnošljivo! Kako se ti baš znaš izraziti, Hedda! Pa spavala si kao kamen kada sam ja ustao.

HEDDA: Na svu sreću. Uostalom, na sve nove stvari se prvo treba naviknuti, gospođice Tesman. Polako i postupno. (Pogleda nalijevo.) Uh – djevojka je ostavila otvorena vrata verande. Ta ovdje nam ulazi čitavo more sunca.

GOSPOĐICA TESMAN (ide prema vratima): Pa dobro, evo ćemo ih zatvoriti.

HEDDA: Ne, nemojte! Dragi Tesmane, povuci zastore. To će prigušiti svjetlo.

TESMAN (kod vrata): Da, dobro, svakako. Evo, sad imaš i sjenu i svjež zrak, Hedda.

HEDDA: Da, ovdje svježeg zraka doista i treba. Sve ovo divno cvijeće –. Ali, draga, nećete li sjesti, gospođice Tesman?

GOSPOĐICA TESMAN: Ne, puno hvala. Sad znam da je ovdje sve u redu – hvala Bogu! Radije ću se zaputiti kući, mojoj sestri koja leži i osjeća se loše.

TESMAN: Svakako je puno pozdravi od mene. Poruči da ću joj doći danas u posjet.

GOSPOĐICA TESMAN: Da, da, svakako. Uistinu, Jørgen – (Prekopava džep haljine.) Zamalo sam zaboravila. Imam nešto za tebe.

TESMAN: Što je to, teta?

GOSPOĐICA TESMAN (izvlači plosnati zamotuljak u novinskom papiru i pruža mu ga): Izvoli, dragi moj dječčače.

TESMAN (otvara): Ne, gospode Bože, zar si mi ih zaista sačuvala, teta Julle! Hedda! Ovo je zaista dirljivo, vidi!

HEDDA (stoji desno, u svojim vlastitim mislima): Da, dragi, što je?

TESMAN: Moje stare papuče! Papuče!

HEDDA: A, da. Sjećam se da si na putovanju često govorio o njima.

TESMAN: Da, a stvarno su mi i nedostajale. (Prilazi joj.) Pogledaj ih samo, Hedda!

HEDDA (odlazi prema peći): Ne, hvala, zaista me ne privlači pogled na par starih papuča.

TESMAN (slijedi je): Zamisli – teta Rina ih je izvezla za mene. Iako je bila bolesna. Tolike uspomene me vežu uz njih, vjeruj mi.

HEDDA (kod stola): To nisu moje uspomene.

GOSPOĐICA TESMAN: Pa ima Hedda pravo, Jørgene.

TESMAN: Da, ali sad kad pripada obitelji, mislim da...

HEDDA (prekidajući ga): Ta naša djevojka, izgleda mi potpuno neupotrebljiva, Tesmane.

GOSPOĐICA TESMAN: Berta, neupotrebljiva?

TESMAN: Ali draga, odakle ti ta pomisao?

HEDDA (upire prstom): Pogledaj! Tek tako je ostavila svoj stari šešir tamo na stolici!

TESMAN (prestrašen, papuče mu ispadnu iz ruku): Ali Hedda!

HEDDA: Zamisli da je netko naišao i to vidio.

TESMAN: Ali Hedda, to je šešir tete Julle!

HEDDA: Zbilja?

GOSPOĐICA TESMAN (uzima šešir): Da, zaista je moj – ali baš nije i star, mlada gospođu Hedda.

HEDDA: Pa, nisam ga baš pažljivo promotrila, gospođice Tesman.

GOSPOĐICA TESMAN (stavlja šešir na glavu): Zapravo je ovo prvi put da ga nosim, tek toliko da znate!

TESMAN: Divan, zapravo vrlo lijep šešir.

GOSPOĐICA TESMAN: Dobro je, dobro, dragi moj Jørgen. (Ogleda se.) Suncobran –? Ah, ovdje je. (Uzima ga.) Jer i on je zapravo moj. (Mumlja). A ne Bertin.

TESMAN: Novi šešir i novi suncobran! Zamisli, Hedda!

HEDDA: Da, zgodni su i dražesni.

TESMAN: Da, zar ne? Teta, daj pogledaj Heddu pažljivo, prije nego odeš! Vidi kako je i ona zgodna i dražesna!

GOSPOĐICA TESMAN: U tome nema ništa novoga – Hedda je uvijek bila predivna. (Kimne glavom i krene udesno.)

TESMAN (slijedi je): Da, ali jesi li primijetila da je punašnija i bujnija? Da se zaoblila na putovanju?

HEDDA (u hodu): Ah, pusti sad to...!

GOSPOĐICA TESMAN (zastane i osvrne se): Zaoblila?

TESMAN: Da, ne vidi se to sad dobro ispod haljine. Ali ja, koji je vidim i bez, mogu...

HEDDA (kod staklenih vrata, nestrpljivo): Ma, ne vidiš ti baš ništa!

TESMAN: Sigurno je to utjecaj tirolskog planinskog zraka.

HEDDA (brzo i kratko ga prekida): Uopće nije. Ista sam kao što sam uvijek bila.

TESMAN: Da, to ti tvrdiš. Ali ipak nisi. Što ti misliš, teta?

GOSPOĐICA TESMAN (sklopljenih ruku pažljivo gleda Heddu): Divna, predivna, predivna je Hedda. (Prilazi joj i rukama priklanja njenu glavu, ljubeći je u kosu.) Bog blagoslovio i čuvao Heddu Tesman! Za Jørgena.

HEDDA (blago se oslobađajući): Ah –! Ta pustite me već.

GOSPOĐICA TESMAN (mirno i osjećajno): Dolazit ću vam u posjet svaki dan.

TESMAN: Da, zbilja doći, teta!

GOSPOĐICA TESMAN: Zbogom, zbogom!

(Izlazi kroz predsoblje. Tesman je ispraća. Vrata ostaju poluotvorena. Tesmana se čuje kako ponavlja svoje pozdrave teti Rini i zahvale za papuče.)

(Istovremeno, Hedda korača sobom podignutih ruku i stisnutih šaka. Kao u bijesu. Otvora zastore staklenih vrata, zastane i gleda van.)

(Ubrzo ulazi Tesman i zatvara vrata za sobom.)

TESMAN (uzima papuče s poda): Što to gledaš, Hedda?

HEDDA (ponovno smireno i kontrolirano): Ma, samo gledam lišće. Tako je žuto. I uvenulo.

TESMAN (zamata papuče i stavlja ih na stol): Da, pa već smo u rujnu.

HEDDA (opet nemirna): Da, zamisli – sad smo već u – u rujnu.

TESMAN: Nego, čini li se i tebi da je teta Julle bila malo čudna? Gotovo svečana? Razumiješ li ti što joj je bilo? Ha?

HEDDA: Ta ja je jedva poznajem. Zar ona nije uvijek takva?

TESMAN: Ne, nije ovakva kao što je bila danas.

HEDDA (odlazi od staklenih vrata): Misliš li da se naljutila zbog šešira?

TESMAN: Ne, možda samo na trenutak.

HEDDA: Ali, kakvo je to ponašanje, odložiti svoj šešir ovdje u salonu. Tako nešto se ne radi?

TESMAN: Možeš sigurno računati da ona to više nikada neće napraviti.

HEDDA: No, to ću ja već nekako izgladiti s njom.

TESMAN: Da, draga moja Hedda, molim te.

HEDDA: Kad ih danas posjetiš, pozovi je da dođe večeras.

TESMAN: To je dobra ideja. A ima još jedna stvar kojom bi je mogla neopisivo mnogo obradovati.

HEDDA: Da?

TESMAN: Kad bi mogla sebe svladati da joj kažeš »ti«. Meni za ljubav, Hedda?

HEDDA: Ne, ne, Tesmane – to me zaboga ne smiješ moliti. O tome smo već razgovarali – pokušat ću je zvati tetom – više od toga nemoj tražiti.

TESMAN: Da – da, dobro. Ali svejedno, mislim, sad kad pripadaš obitelji, pa –

HEDDA: Hm, pripadam li zapravo?

(Odlazi do otvora vrata u pozadini.)

TESMAN (nedugo potom): Je li sve u redu, Hedda?

HEDDA: Samo gledam svoj stari klavir. Nekako ne pristaje ovdje između svih ostalih stvari.

TESMAN: Čim primim prvu plaću, kupit ćemo novi.

HEDDA: Ne, ne, ja ne želim novi. Ne želim se ovoga riješiti. Možemo ga smjestiti u stražnju sobu. A onda drugom prilikom kupiti novi za ovdje.

TESMAN (malo zbunjeno): Da, pa može i tako.

HEDDA (uzima buket s klavira): Ovo cvijeće nije bilo ovdje sinoć kad smo stigli.

TESMAN: Pa vjerojatno ti ga je donijela teta Julle.

HEDDA (gleda u buket): Posjetnica. (Izvadi je i čita naglas) »Svratit ću ponovno kasnije tijekom dana.« Možeš li pogoditi od koga je?

TESMAN: Ne. Od koga je?

HEDDA: Ovdje stoji »Gospođa sudskog izvršitelja Elvsteda«.

TESMAN: Ne, doista? Gospođa Elvsted! Gospođica Rysing, kako se prije zvala.

HEDDA: Da, točno. Ona sa iritantnom kosom, kojom je na sebe svraćala pozornost. Tvoja stara ljubav, koliko sam ja obaviještena.

TESMAN (smije se): Ma, to je bilo kratkotrajno. A i prije nego što sam tebe upoznao, Hedda. Ali zamisli, ona u gradu.

HEDDA: Čudi me da nas želi posjetiti. Ipak je ja poznajem gotovo jedino iz škole.

TESMAN: Da, pa ni ja je nisam vidio Bog zna koliko dugo vremena. Pitam se kako može izdržati živjeti tamo gore, u onoj zabiti.

HEDDA (kratko razmišlja i odjednom kaže): Slušaj, Tesmane – zar nije to gore u blizini gdje živi i onaj Ejlert Løvborg?

TESMAN: Da, to je baš u tom kraju.

(Na vratima predsoblja pojavi se Berte.)

BERTE: Gospođo, dama koja je ranije došla sa cvijećem (pokazuje na buket) koje držite opet je ovdje.

HEDDA: Ah, je li? Uvedite je ovamo.

(Berte otvori vrata gospođi Elvsted i izađe. Gospođa Elvsted je osoba nježnog lika, lijepih i mekanih crta lica. Oči su joj svijetloplave, velike, okrugle i ponešto izbuljene, uplašenog i upitnog izražaja. Kosa izrazito svijetla, između bijele i svijetložute boje, neobično bujna i valovita. Ona je par godina mlađa od Hedde. Odjevena je u tamnu haljinu za izlazak, ukusno, ali ne po najnovijoj modi.)

HEDDA (krene joj ljubazno ususret): Dobar dan, draga gospođo Elvsted. Kakvog li iznenađenja opet vas vidjeti!

GOSPOĐA ELVSTED (nervozno, pokušavajući se svladati): Da, davno se zbio naš zadnji susret.

TESMAN (pruža joj ruku): I naš, zar ne?

HEDDA: Hvala vam na divnom cvijeću –

GOSPOĐA ELVSTED: Ta, molim vas –. Zapravo sam vas namjeravala posjetiti još jučer popodne, ali sam čula da ste na putovanju –

TESMAN: I vi ste tek nedavno stigli u grad, je li?

GOSPOĐA ELVSTED: Stigla sam jučer oko podne. Bila sam očajna kad sam čula da niste kod kuće.

HEDDA: Očajna! A zašto?

TESMAN: Ali, draga gospođo Rysing – mislim gospođo Elvsted...

HEDDA: Radi li se o nečem ozbiljnom?

GOSPOĐA ELVSTED: Da, upravo tako. Oprostite mi, ali zaista ne znam kome bih se inače mogla obratiti.

HEDDA (odloži buket na stol): Dodite, sjedimo ovdje na sofu –

GOSPOĐA ELVSTED: Sa svim silnim brigama, teško da mogu mirno sjediti.

HEDDA: Ma, naravno da možete. Samo dodite ovamo.

(Povuče i smjesti gospođu Elvsted na sofu, te sjedne pored nje.)

TESMAN: Dakle? Hajde, pričajte?

HEDDA: Zar se nešto dogodilo tamo gore kod vas?

GOSPOĐA ELVSTED: Da, ali opet – i jest i nije. Nemojte me krivo shvatiti.

HEDDA: Mislim da bi doista bilo najbolje da nam ispričate sve kako jest, gospođo Elvsted.

TESMAN: Da, pa valjda ste zato i došli?

GOSPOĐA ELVSTED: Da, da, tako je. Ali moram vam prvo reći da je Ejlert Løvborg također u gradu.

HEDDA: Je li Løvborg... –

TESMAN: Ma dajte, da se Ejlert Løvborg vratio! Što kažeš na to, Hedda?

HEDDA: Ništa – zadovoljit ću se time što čujem.

GOSPOĐA ELVSTED: Ovdje je već tjedan dana. Cijelu sedmicu! U ovom opasnom gradu. Sam! Ovdje, gdje je toliko lošeg društva.

HEDDA: Ali, recite mi, gospođo Elvsted – što se on zapravo vas tiče?

GOSPOĐA ELVSTED (pogleda je u strahu i brzo odgovori): On je bio učitelj djeci.

HEDDA: Vašoj djeci?

GOSPOĐA ELVSTED: Mojega muža. Ja nemam djece.

HEDDA: Znači, vašim pastorcima.

GOSPOĐA ELVSTED: Da.

TESMAN (boreći se da nađe pravi izraz): Pa zar se doista – ne znam kako bih to rekao – zar se toliko popravio da je bio u stanju preuzeti toliko odgovoran posao?

GOSPOĐA ELVSTED: Zadnjih par godina mu se ništa nije moglo prigovoriti.

TESMAN: Zaista? Zamisli, Hedda!

HEDDA: Da, pa čujem.

GOSPOĐA ELVSTED: Bio je besprijekoran, nikakvih problema. Ali sad, kad je ovdje u velikom gradu i s tolikim novcem u rukama, brinem se da bi moglo poći po zlu.

TESMAN: Ali zašto onda nije ostao tamo gore gdje je bio? Kod vas i vašeg supruga? Ha?

GOSPOĐA ELVSTED: Otkad je izašla njegova knjiga, uhvatio ga je neprestani nemir.

TESMAN: Da, teta Julle je rekla da je izdao knjigu.

GOSPOĐA ELVSTED: Da, veliku novu knjigu o povijesti i razvoju kulture. Prije dva tjedna. Izazvala je veliku pozornost i gotovo je rasprodana.

TESMAN: Zaista? Onda to mora biti nešto iz njegovih starih dana, prije nego što mu je sve krenulo naopako.

GOSPOĐA ELVSTED: Mislite otprije?

TESMAN: Da.

GOSPOĐA ELVSTED: Ne, sve je to on napisao gore kod nas. U zadnjih godinu dana.

TESMAN: Pa to je baš lijepo čuti. Hedda! Zamisli!

GOSPOĐA ELVSTED: Pa jest, samo da se sve ne završi loše!

HEDDA: Jeste li ga susreli u gradu?

GOSPOĐA ELVSTED: Ne, još nisam. Bilo je vrlo teško pronaći njegovu adresu. Ipak mi je to jutros konačno uspjelo.

HEDDA (gleda je upitno): U suštini, mislim da je malo čudno od vašeg muža – hm –

GOSPOĐA ELVSTED (brzo i nervozno): Mog muža? A što to?

HEDDA: Da vas šalje u grad s takvom zadaćom. Da nije došao sam ovamo vidjeti svog prijatelja.

GOSPOĐA ELVSTED: Oh, ne, ne – moj muž nema vremena za to. Osim toga – i sama sam trebala kupiti neke stvari.

HEDDA (lagano se nasmiješi): Da, to je onda nešto sasvim drugo.

GOSPOĐA ELVSTED (ustane naglo i nemirno): I sad, jako vas molim, gospodine Tesman – budite dobri i ljubazni prema Ejlertu Løvborgu ako dođe do vas! A on će to zasi-

gurno i učiniti. Bože – vi ste nekad bili dobri prijatelji. Bavite se i istim studijima i istom znanošću, koliko ja mogu procijeniti.

TESMAN: Pa, nekad je to doista bio slučaj.

GOSPOĐA ELVSTED: Da, zato vas tako iskreno i molim da ga držite na budnom oku.

Hoćete li, gospodine Tesman – možete li mi to obećati?

TESMAN: Da, rado i iskreno, gospođo Rysing –

HEDDA: Elvsted.

TESMAN: Učinit ću sve što je u mojoj moći za Ejlerta – na to možete računati.

GOSPOĐA ELVSTED: Ah, kako je to ljubazno od vas! (Steže mu ruke.) Hvala, hvala, hvala!
(Prestrašeno.) Da, pa on je mom mužu tako prisno drag!

HEDDA (ustaje): Trebao bi mu pisati, Tesmane. Možda on neće doći tako sam od sebe.

TESMAN: Da, mislim da ću to i učiniti.

HEDDA: Najbolje da to uradiš odmah!

GOSPOĐA ELVSTED (molećivo): O da, to bi bilo sjajno!

TESMAN: Idem mu pisati ovog istog trenutka – imate li njegovu adresu?

GOSPOĐA ELVSTED: Da. (Daje mu papirić kojega izvadi iz džepa haljine.) Evo ovdje je zapisana.

TESMAN: Dobro, dobro. Idem sad unutra – (ogleda se) ali papuče? Aha, tu su. (Uzima zamotuljak i namjerava otići.)

HEDDA: Napiši mu zaista toplo i prijateljski. I opširno.

TESMAN: Da, hoću, svakako.

GOSPOĐA ELVSTED: Ali ni riječi o tome da sam vas posjetila i pričala o njemu!

TESMAN: Ne, pa naravno, to se samo po sebi razumije. (Odlazi kroz stražnju sobu nadesno.)

HEDDA (prilazi gospođi Elvsted, smiješi se i govori ispod glasa): Eto, vidite! Dvije muhe jednim udarcem.

GOSPOĐA ELVSTED: Kako to mislite?

HEDDA: Zar niste shvatili da sam ga htjela udaljiti odavde?

GOSPOĐA ELVSTED: Da, da napiše pismo –

HEDDA: Da, ali također da bih mogla s vama razgovarati nasamo.

GOSPOĐA ELVSTED (zbunjeno): O istoj stvari?

HEDDA: Da, upravo tako.

GOSPOĐA ELVSTED (preplašeno): Ali, nema se tu više o čemu pričati, gospođo Tesman!
Zaista nema!

HEDDA: O da, itekako ima. Ima tu još podosta toga. Barem toliko ipak razumijem. Dođite ovamo – sjedimo i popričajmo povjerljivo.

(Prisili gospođu Elvsted u naslonjač, a sama sjedne na jedan od taburea.)

GOSPOĐA ELVSTED (prestrašeno, gledajući na svoj sat): Ali draga, dobra gospođo –. Mislila sam sada zapravo otići.

HEDDA: Ah, valjda niste u tolikoj žurbi? – Zar ne? Ispričajte mi malo kako vam je tamo kod kuće.

GOSPOĐA ELVSTED: Ah – ne volim o tome pričati.

HEDDA: Ali meni, draga –? Bože dragi, pa išle smo u istu školu.

GOSPOĐA ELVSTED: Da, ali vi ste bili godinu ispred mene. Bože – kako sam vas se tad bojala.

HEDDA: Bojala mene?

GOSPOĐA ELVSTED: Da, užasno. Svaki put kad bismo se susrele na stubištu vukli ste me za kosu.

HEDDA: Zaista, zar sam to radila?

GOSPOĐA ELVSTED: Da, a jednom ste rekli da ćete mi je zapaliti.

HEDDA: Ah, pa to nije bilo drugo nego prosto djevojačko zadirkivanje.

GOSPOĐA ELVSTED: Da, ja sam tada bila vrlo budalasta. – A od onda smo se još više udaljile jedna od druge – mi također dolazimo iz različitih krugova.

HEDDA: Da, ali zato sad to moramo ispraviti i uzajamno se zbližiti. Slušajte! U školi smo govorile »ti« jedna drugoj. I zvale se po imenu –

GOSPOĐA ELVSTED: Ne, mislim da tu griješite!

HEDDA: Ne, nipošto, ne! Sjećam se vrlo jasno. Zato ćemo i sad biti povjerljive, kao i u starim danima. (Približi joj se s tabureom.) Eto! (Poljubi je u obraz.) Sad ćeš mi reći »ti« i zvati me Hedda.

GOSPOĐA ELVSTED (stišće i tapše joj ruke): Kako ste ljubazni – ja na tako nešto uopće nisam navikla.

HEDDA: Dobro je, sad. A i ja ću tebi govoriti »ti« i, kao prije, zvati te moja draga Tora.

GOSPOĐA ELVSTED: Ja se zovem Tea.

HEDDA: Da, točno. Naravno. I htjela sam reći Tea. (Gleda je osjećajno.) Zar baš nitko nije ljubazan prema tebi kod kuće?

GOSPOĐA ELVSTED: Kad bih barem imala nekakav dom! Ali ga nemam. Nikad ga nisam ni imala.

HEDDA (pogleda je na trenutak): Pa i mislila sam da se baš o tome i radi.

GOSPOĐA ELVSTED (gleda nemoćno): Da, da, da.

HEDDA: Ne mogu se sad točno sjetiti. No, zar nisi započela kao domaćica, kad si došla kod sudskog izvršitelja?

GOSPOĀA ELVSTED: Zapravo, trebala sam započeti kao guvernanta. Ali njegova supruga – ona – ona je bila slabašna i uglavnom je ležala u krevetu. Tako da sam se morala brinuti i o kući.

HEDDA: Ali onda – na koncu, udala si se za izvršitelja?

GOSPOĀA ELVSTED (teško): Da, jesam.

HEDDA: Čekaj malo –. Koliko sad ima od toga?

GOSPOĀA ELVSTED: Da sam se udala?

HEDDA: Da.

GOSPOĀA ELVSTED: Sad je pet godina.

HEDDA: Da, točno. Toliko mora biti.

GOSPOĀA ELVSTED: Ah, tih pet godina –! Ili u stvari najviše zadnje dvije-tri. Ah, kad biste samo mogli zamisliti...

HEDDA (lagano je udari po ruci): Vi? Kazala si. Fuj, fuj, Tea!

GOSPOĀA ELVSTED: Da, zapamtit ću. – Da, kad bi ti samo mogla zamisliti...

HEDDA (olako): Ejlert Løvborg je također bio gore neke tri godine, koliko mi je poznato.

GOSPOĀA ELVSTED (nesigurno je gleda): Ejlert Løvborg? Da, jest.

HEDDA: Jesi li ga poznavala još odavde, iz grada?

GOSPOĀA ELVSTED: Gotovo i nisam. Da, u stvari jesam – po imenu, dakako.

HEDDA: A tamo gore – dolazio je kod vas kući?

GOSPOĀA ELVSTED: Da, dolazio je svakodnevno k nama. Poučavao je djecu. Jer ja dugo-ročno nisam mogla izlaziti na kraj baš sa svime.

HEDDA: Ne, to je jasno. – A tvoj muž? – On je zasigurno često na putu?

GOSPOĀA ELVSTED: Da. Znate – znaš i sama, da kao sudski izvršitelj mora često putovati naokolo po oblasti.

HEDDA (naslanja se na rukohvat stolca): Tea, jadna, slatka Tea – sad mi moraš sve ispričati – točno kako jest.

GOSPOĀA ELVSTED: Ne znam što bi ti htjela znati – moraš me sama pitati.

HEDDA: Kakav je zapravo tvoj muž, Tea? Mislim – onako u ophođenju? Je li dobar prema tebi?

GOSPOĀA ELVSTED (neodređeno): On svakako smatra da sve radi na najbolji mogući način.

HEDDA: Samo, ja mislim da mora biti da je prestar za tebe. Valjda više od dvadeset godina stariji?

GOSPOĀA ELVSTED (razdraženo): Da, naravno, i to. Jedno s drugim. Sve kod njega mi je strano! Nemamo ni jednu zajedničku misao. Uopće ništa zajedničko – on i ja.

HEDDA: Ali, zar te ipak ne voli? Onako, na svoj vlastiti način?

GOSPOĐA ELVSTED: Ah, ne znam baš. Ja sam mu valjda samo korisna. A i ne koštam ga previše. Nisam skupa.

HEDDA: To je glupo od tebe.

GOSPOĐA ELVSTED (odmahuje glavom): Tu se ništa ne da učiniti. S njim – ne, nikako. Nije ga briga ni za koga osim njega samog. I, možda, malo za djecu.

HEDDA: I za Ejlertha Løvborga, Tea.

GOSPOĐA ELVSTED (pogleda je): Ejlertha Løvberga! Odakle ti to pada na pamet?

HEDDA: Pa poslao te ovdje u grad da ga posjetiš – (diskretno se smiješi.) To si i sama rekla Tesmanu.

GOSPOĐA ELVSTED (nervozno se trzne): Jesam li? Da, pa valjda i jesam. (Uzbuđeno, ispod glasa.) Ne – ma bolje da ti kažem istinu – ionako mora izaći na vidjelo.

HEDDA: Što, draga Tea?

GOSPOĐA ELVSTED: U redu, kratko! Moj muž uopće ne zna o mom putovanju.

HEDDA: Što? Tvoj muž ništa ne zna?

GOSPOĐA ELVSTED: Ne, naravno. Osim toga, nije uopće bio kući, već na putovanju. Nisam više mogla izdržati, Hedda! Bila sam tako usamljena tamo gore!

HEDDA: Dobro? I onda?

GOSPOĐA ELVSTED: Vidiš, zatim sam spakirala nešto svojih stvari. Najnužnije. Onako u tišini. Te otišla od kuće.

HEDDA: Tek tako?

GOSPOĐA ELVSTED: Da. I ukrcala se na vlak ovdje do grada.

HEDDA: Ali, moja draga, dobra Tea – dobro da si se doista uspjela odvažiti na to.

GOSPOĐA ELVSTED (ustane i hoda prostorijom): Da, pa što sam drugo uopće mogla učiniti?

HEDDA: Ali što misliš da će reći tvoj muž, kad se vratiš kući?

GOSPOĐA ELVSTED (kod stola, gleda je): Tamo gore, k njemu?

HEDDA: Da?

GOSPOĐA ELVSTED: Ja se tamo gore više ne vraćam!

HEDDA (ustane i približi joj se): Ti si, dakle, jednostavno sve ostavila?

GOSPOĐA ELVSTED: Da. Mislim da nisam mogla drugačije postupiti.

HEDDA: Na takav način da je sad to svima poznato.

GOSPOĐA ELVSTED: Tako nešto se ionako ne da sakriti.

HEDDA: Ali, što misliš da će ljudi govoriti o tebi, Tea?

GOSPOĐA ELVSTED: Mogu govoriti što god žele. (Sjeda tromo i poteško u sofuu.) Jer, činila sam ono što sam morala.

HEDDA (nakon kratke stanke): Što misliš sad napraviti?

GOSPOĀA ELVSTED: Ne znam. Jedino što znam je da moram živjeti ovdje, gdje živi Ejlert Løvborg. – Ako ću uopće živjeti.

HEDDA (približi jedan od stolaca, sjedne pokraj nje i miluje joj ruke): Kako je započeo taj – prijateljski odnos – između tebe i Ejlerta Løvborga?

GOSPOĀA ELVSTED: Oh, to je došlo onako postupno. Postigla sam nešto poput neke vrste moći nad njim.

HEDDA: Kako?

GOSPOĀA ELVSTED: Ostavio je svoje stare navike. Ne radi toga što sam ja to tražila, već mislim da je osjetio da ih ja ne odobravam, pa je sam s njima prekinuo.

HEDDA (gušeći nehotičan, preziran osmijeh): Ti si ga dakle, kako se kaže, opet digla na noge – ti, mala Tea.

GOSPOĀA ELVSTED: Da, to i on sam kaže. A on – sa svoje strane – on je i od mene načinio pravo ljudsko biće. Naučio me misliti – također i razumjeti različite stvari.

HEDDA: Možda je i tebe poučavao?

GOSPOĀA ELVSTED: Ne, zapravo nije. Ali je razgovarao sa mnom. Pričao o beskrajno mnogo različitih stvari. A zatim je došlo divno i sretno razdoblje, kad sam dobila udio u njegovom radu! Kad mi je dopustio da mu pomognem!

HEDDA: Dopustio ti je da mu pomažeš?

GOSPOĀA ELVSTED: Jest. Kad bi nešto pisao, uvijek smo to radili zajedno.

HEDDA: Baš kao dva dobra druga, dakle.

GOSPOĀA ELVSTED (puna života): Dva druga! Da, zamisli, Hedda – tako nas je i on nazivao! Ah, trebala bih se osjećati iskreno sretnom. Ali zapravo ne mogu – ne znam hoće li to potrajati.

HEDDA: Zar zaista toliko nisi sigurna u njega?

GOSPOĀA ELVSTED (potišteno): Sjena neke žene stoji između Ejlerta Løvborga i mene.

HEDDA (gleda je napeto): Tko bi to mogao biti?

GOSPOĀA ELVSTED: Ne znam. Netko iz njegove prošlosti. Netko koga on očito nikad nije zaboravio.

HEDDA: Što je on o tome rekao?

GOSPOĀA ELVSTED: Jednom jedinom prilikom je samo nešto natuknuo o tome.

HEDDA: Dobro! A što je rekao?

GOSPOĀA ELVSTED: Rekao je da ga je kod rastanka htjela upucati iz pištolja.

HEDDA (hladno, kontrolirano): Koja budalaština – tako nešto se ovdje ne radi.

GOSPOĀA ELVSTED: Ne. Zato i mislim da to mora biti ona crvenokosa pjevačica, koju je on neko vrijeme –

HEDDA: Da, vjerojatno.

GOSPOĐA ELVSTED: Jer ja se sjećam da se o njoj govorilo da uvijek ima napunjeno oružje pri ruci.

HEDDA: Pa onda je to sigurno ona.

GOSPOĐA ELVSTED (krši ruke): Da, ali zamisli si, Hedda – čujem da je pjevačica opet u gradu! Ni sama ne znam što mi je činiti.

HEDDA (gleda kriomice prema stražnjoj sobi): Pst! Evo Tesmana. (Ustaje i šapće.) Tea, ovo sve mora ostati između nas.

GOSPOĐA ELVSTED (naglo ustaje): Da, za ime Boga!

(Jørgen Tesman, s pismom u ruci, dolazi zdesna kroz stražnju sobu.)

TESMAN: Evo, poslanica je gotova i spremna.

HEDDA: Odlično. Gospođa Elvsted se upravo sprema na odlazak. Čekaj malo. Ispratit ću te do vrtnih vrata.

TESMAN: Ti, Hedda – bi li Berte mogla ovo otposlati?

HEDDA (uzima pismo): Ja ću joj to naložiti.

(Berte ulazi iz predsoblja.)

BERTE: Sudac Brack je ovdje i kaže da bi rado pozdravio obitelj.

HEDDA: Da, zamolite suca da svakako uđe. I da – slušajte – ubacite ovo pismo u poštanski sandučić.

BERTE (uzima pismo): Da, naravno, gospođo.

(Otvora vrata sucu Bracku i izlazi. Sudac je gospodin od 45 godina. Zdepast, ali dobro građen i gipkih pokreta. Okruglog lica s plemenitim profilom. Kratke kose, još uvijek gotovo crne i pažljivo počešljane. Živih i zaigranih očiju. Gustih obrva. Također i brkova, podrezanih vrhova. Odjeven je u elegantno odijelo za šetnju, ponešto mladenačko za njegove godine. Nosi cviker na vrpici, kojega s vremena na vrijeme pusti da padne.)

BRACK (sa šeširom u ruci, pozdravlja): Smije li se ući tako rano?

HEDDA: Smije se, naravno.

TESMAN (steže mu ruku): Vi ste uvijek dobrodošli. (Predstavlja.) Sudac Brack – gospođica Rysing –

HEDDA: Oh –!

BRACK (nakloni se): Ah, izrazito mi je zadovoljstvo –

HEDDA (gleda ga i smije se): Vrlo vas je zanimljivo vidjeti na danjem svjetlu, suče!

BRACK: Možda izgledam drugačije?

HEDDA: Da, ponešto mlađi, čini mi se.

BRACK: Najljepša hvala.

TESMAN: Ali, što kažete za Heddu! Zar ne izgleda bujno? Ona je –

HEDDA: Ah, ostavi se mene. Radije zahvali sucu na svem uloženom trudu –

BRACK: Ma ništa, meni je to samo zadovoljstvo.

HEDDA: Da, vi ste vjerna duša. Ali, moja prijateljica stoji ovdje i gori od želje da ode dalje.
Doviđenja, suče! Vraćam se za trenutak.

(Izmjenjuju pozdrave. Gospođa Elvsted i Hedda izlaze kroz vrata predsoblja.)

BRACK: Onda, je li vaša supruga koliko-toliko zadovoljna?

TESMAN: Da, ne možemo vam dovoljno zahvaliti. To jest – bit će potrebne manje promjene tu i tamo. Nedostaje nekih stvari. Morat ćemo zasigurno nabaviti još neke sitnice.

BRACK: Je li? Doista?

TESMAN: Ali to neće ići vama na teret. Hedda je rekla da će se sama pobrinuti za sve što nedostaje. – Zar nije bolje da sjednemo?

BRACK: Hvala – samo na trenutak. (Sjedne za stol.) Želio bih porazgovarati s vama o nečemu, dragi Tesmane.

TESMAN: Razumijem! (Sjedne.) Sad nedvojbeno započinje ozbiljni dio priče. Da?

BRACK: Ah, trenutno nema žurbe što se tiče novca. Ipak, možda smo trebali urediti kuću nešto jeftinije.

TESMAN: To nikako ne bi uspjelo! Pomislite samo na Heddu, dragi moj! Vi je vrlo dobro poznajete –. Ta nisam joj valjda mogao ponuditi tek nekakvo malograđansko okruženje.

BRACK: Ne, ne – upravo u tome i jest problem.

TESMAN: Uostalom, ne može dugo potrajati do mog namiještanja.

BRACK: Ta stvar se itekako može otegnuti.

TESMAN: Zar ste čuli nešto o tome?

BRACK: Ništa baš određeno –. (Prekine se.) Ali istina, jednu novost vam ipak mogu kazati.

TESMAN: Da?

BRACK: Vas stari prijatelj Ejlert Løvborg je ponovno u gradu.

TESMAN: To već znam.

BRACK: Zaista? Tko vam je to rekao?

TESMAN: Dama koja je izašla s Heddom.

BRACK: A, da. Kako se ono zove? Nisam baš dobro čuo –

TESMAN: Gospođa Elvsted.

BRACK: Aha – supruga sudskog izvršitelja, dakle. Da, pa on i jest boravio tamo gore kod njih.

TESMAN: I zamislite – baš čujem, na moju veliku radost, da je opet postao uredan čovjek!

BRACK: Da, tako se govori.

TESMAN: Te da je izdao novu, veliku knjigu!

BRACK: Da, istina!

TESMAN: Koja je izazvala zanimanje!

BRACK: Izazvala je neobično veliku pozornost.

TESMAN: Zamislite – zar to nije ugodno čuti? On, sa svojim izuzetnim sposobnostima –. Ja sam bio uvjeren da je potpuno propao.

BRACK: To i jest bilo općenito mišljenje.

TESMAN: Ali nije mi jasno što će dalje! Od čega uopće misli živjeti? Ha?

(Hedda uđe kroz vrata predsoblja dok Tesman izgovara posljednje riječi.)

HEDDA (obraća se Bracku, smijući se ponešto podrugljivo): Zar to nije tipično – Tesman se stalno brine o tome od čega će se živjeti.

TESMAN: Ah, Bože, pa mi sjedimo i razgovaramo o jednom Ejlertu Løvborgu.

HEDDA (brzo ga pogleda): Ah, je li? (Sjedne u naslonjač kod peći i ravnodušno pita.) A što je to s njim?

TESMAN: Pa, nasljedstvo je već odavno spiskao. A ne može valjda svake godine napisati novu knjigu. Da? Zato se i pitam od čega će živjeti.

BRACK: Možda bih vam ja mogao reći nešto o tome.

TESMAN: Doista?

BRACK: Ne smijete zaboraviti da njegova rodbina ima veliki utjecaj.

TESMAN: Ali, oni su ga potpuno odbili i napustili.

BRACK: Nekad su ga nazivali obiteljskom nadom.

TESMAN: Nekad, ali on je to sam uništio.

HEDDA: Tko zna? (Smijulji se.) Gore kod sudskog izvršitelja su ga opet postavili na noge –

BRACK: A k tome još i to s knjigom.

TESMAN: Da, dao Bog da dobije nekakvu podršku... Ja sam mu upravo pisao. Čuj, Hedda, pozvao sam ga da nas večeras posjeti.

BRACK: Ali, dragi moj, vi ste večeras kod mene na mojoj momačkoj večeri. To ste mi obećali sinoć u luci.

HEDDA: Zar si zaboravio, Tesmane?

TESMAN: Da, moram priznati da jesam.

BRACK: Uostalom, možete biti sigurni da on neće doći.

TESMAN: Zašto to mislite?

BRACK (malo oklijevajući, ustaje i pridržuje se rukama na naslon): Dragi Tesmane – a također i vi, gospođo –. Ne mogu vas duže ostaviti u neznanju o stvari, koja – koja –

TESMAN: Koja se tiče Ejlerta –?

BRACK: Vas obojice.

TESMAN: Ali, dragi suče, pa kažite već jednom!

BRACK: Trebali biste se pripremiti na to da se vaše postavljanje možda neće dogoditi onom brzinom koju vi očekujete.

TESMAN (poskoči nemirno): Zar je došlo do zapreka?

BRACK: Moguće je da dobijete konkurenta za preuzimanje profesorskog položaja.

TESMAN: Konkurenta! Što kažeš, Hedda!

HEDDA (nasloni se dublje u naslonjač): Ah, vidi-vidi!

TESMAN: Ali koga! Nije to valjda –?

BRACK: Da, upravo. Ejlert Løvborg.

TESMAN (pljesne dlanom o dlan): Ne, ne, to je nezamislivo! Sasvim nemoguće! Ha?

BRACK: Hm, ne, nije nemoguće.

TESMAN: Ne, ali suče Brack – to bi bila najnevjerojatnija bezobzirnost prema meni! (Maše i lamata rukama.) Da, jer – pa ja sam oženjen čovjek! Mi smo se i vjenčali na osnovi tih izgleda, Hedda i ja. Bacili se u velike dugove. I od tete Julle smo posudili novac. Ta meni je taj položaj takoreći bio obećan – zar ne?

BRACK: No, no, no – položaj ćete već dobiti. Ali, tek nakon nadmetanja sa suparnikom.

HEDDA (nepomična u naslonjaču): Zamisli, Tesmane – bit će to poput neke vrste sporta.

TESMAN: Ali, najdraža Hedda, kako možeš ovo primiti tako olako!

HEDDA (isto kao i prije): Uopće ne. Pomisao na ishod ispunjava me najvećom napetošću.

BRACK: U svakom slučaju, gospođo Tesman, dobro je da sad znate kako stvari stoje. Mislim – prije nego se upustite u kupovine koje ste najavili.

HEDDA: Ovo neće donijeti baš nikakve promjene u tom smislu.

BRACK: Izvrsno. Ako već tako držite. Zbogom! (Tesmanu.) Nakon moje poslijepodnevne šetnje, navratit ću i usput vas pokupiti.

TESMAN: Ah da, da – ni sam ne znam što bih.

HEDDA (ležeći ispruži ruku): Zbogom, suče. Dođite nam opet, uskoro.

BRACK: Hvala. Zbogom, zbogom.

TESMAN (prati ga do vrata): Zbogom, dragi suče! Zaista se ispričavam – (Sudac Brack izlazi kroz vrata predsoblja.)

TESMAN (hoda po sobi): Ah, Hedda, nije baš dobro previše sanjati.

HEDDA (gleda ga i smije se): Ti to radiš?

TESMAN: Da, pa nije se moguće vjenčati isključivo na snovima.

HEDDA: U tome možda imaš i pravo.

TESMAN: No, ipak imamo naš udobni dom, Hedda! Zamisli – dom o kojem smo oboje sanjali. Gotovo čeznuli, može se reći. Zar ne?

HEDDA (ustaje polako i umorno): Pa dogovor je bio da ćemo živjeti društvenim životom. Voditi kućanstvo, i u tom smislu...

TESMAN: Da, gospode Bože, kako li sam se tome radovao! Vidjeti te u ulozi domaćice u izabranom krugu. No, zasad ćemo se morati držati zajedno u samoći, Hedda. Uz posjete tete Julle s vremena na vrijeme. Tebi, kojoj je život trebao biti sasvim drugačiji.

HEDDA: Zasigurno neću za početak dobiti livrirane sluge.

TESMAN: Ne, o tome ne može biti govora.

HEDDA: A jahaćeg konja, kojeg sam trebala imati –

TESMAN (prestrašeno): Jahaćeg konja!

HEDDA: – na njega se sad ne usuđujem ni pomišljati.

TESMAN: Ne, pa to se podrazumijeva!

HEDDA (hoda po sobi): No, do daljnjeg ipak imam jednu stvar za zabavu i veselje.

TESMAN (ozareno): Ah, hvala Bogu! A što je to, Hedda? Što?

HEDDA (kod vrata, s prigušenim prezirom): Moji pištolji, Jørgen.

TESMAN (u strahu): Pištolji!

HEDDA (hladnim očima): Pištolji generala Gablera.

(Izlazi nalijevo kroz stražnju sobu.)

TESMAN (trči prema vratima i viče za njom): Ne, zaboga, Hedda, – ta ostavi se tog opasnog oružja. Meni za ljubav, Hedda! Da?

Svršetak prvog čina.

Drugi čin

(Soba kod Tesmanovih, kao u prvom činu, samo nema klavira, na čijem je mjestu mali, elegantni pisaći stol s policom za knjige. Kod sofe nalijevo je postavljen manji stol. Većina cvjetnih buketa je uklonjena. Buket gospođe Elvsted stoji sprijeda na većem stolu. Poslije-podne.)

(Hedda, odjevena u primaću haljinu, sama u sobi. Stoji kod otvorenih staklenih vrata i puni pištolj. Drugi, identičan, leži u otvorenoj kutiji na pisaćem stolu.)

HEDDA (gleda dolje prema vrtu i viče): Dobar dan po drugi put, gospodine suče!

BRACK (čuje ga se odozdo iz daljine): Također i vama, gospođo Tesman!

HEDDA (podiže pištolj i nišani): Sad ću vas upucati, suče Brack!

BRACK (viče odozdo): Ne – ne – ne! Pa nemojte ciljati tako ravno u mene!

HEDDA: Tako to ide onome koji se služi stražnjim prilazima! (Puca.)

BRACK (bliže): Jeste li sasvim sišli s uma –!

HEDDA: Ah, Bože – možda sam vas pogodila?

BRACK (još uvijek izvana): Ostavite se tih budalaština!

HEDDA: Hajde, uđite unutra, suče.

(Sudac Brack, odjeven u odijelo za muško društvo, ulazi kroz staklena vrata. Preko ruke nosi lagani ogrtač.)

BRACK: Zar se dovruga zaista još igrate s tim pištoljima?

HEDDA: Ah, ma samo stojim tek tako i pucam u zrak.

BRACK (nježno joj uzima pištolj iz ruke): Dopustite mi, gospođo. (Gleda ga.) Ah, ovaj – dobro ga poznajem. (Ogleda se.) Gdje nam je kutija? Da, ovdje. (Položi pištolj u nju i zatvara je.) Za danas je dosta ove zabave.

HEDDA: Zaboga, ta čime vi mislite da bih se inače trebala baviti?

BRACK: Jeste li imali posjeta?

HEDDA (zatvara staklena vrata): Ne – uopće ni jednu. Svi poznati su očito još van grada.

BRACK: A ni Tesman možda nije kod kuće?

HEDDA (uz pisaći stol, sprema kutiju s pištoljima u ladicu): Ne, čim je završio s obrokom, odjurio je tetama. Očito vas nije očekivao tako rano.

BRACK: Na to sam trebao misliti. Glupo od mene.

HEDDA (okreće glavu i pogleda ga): Zašto glupo?

BRACK: Da, pa onda sam mogao doći još – ranije.

HEDDA (hoda po sobi): Ali onda ne biste našli nikoga. Nakon ručka sam bila u sobi i presvlačila se.

BRACK: A ne postoji baš nikakva, ni najmanja pukotina u vratima, kroz koju bi se moglo pregovarati?

HEDDA: Zaboravili ste to dogovoriti.

BRACK: I to je bilo glupo od mene.

HEDDA: No, hajdemo sjesti i čekati. I čekati. Ne vjerujem da će Tesman stići baš svakog trena.

BRACK: Ja sam čisto strpljenje.

(Hedda sjeda na kut sofe. Brack odlaže svoj ogrtač na naslon najbliže stolice i sjeda, ali zadrži šešir u ruci. Kratka stanka. Gledaju se.)

HEDDA: Dakle? Što kažete?

BRACK (istim tonom): Dakle? Što je novoga?

HEDDA: Ja sam prva pitala.

BRACK (naginje se malo naprijed): Dobro, hajdemo se malo ugodno porazgovarati, gospođo Hedda.

HEDDA (nasloni se dublje u sofi): Zar vam se ne čini da je prošla cijela vječnost od našeg zadnjeg razgovora? Jer ne računam onih nekoliko riječi koje smo izmijenili sinoć i jutros.

BRACK: Onako, nasamo? U četiri oka, mislite?

HEDDA: E da.

BRACK: Ja sam ovdje baš svaki dan jedino želio da se što prije sretno vratite.

HEDDA: I ja sam zapravo imala jedinu – tu istu želju.

BRACK: Zaista, gospođo Hedda? Pa ja sam baš vjerovao da vam je bilo vrlo zabavno na putovanju.

HEDDA: Ma da, sigurno.

BRACK: Pa Tesman je stalno o tome pisao.

HEDDA: Da, naravno. Za njega je prekapanje po zbirka knjiga najdivnije od svega. Te prepisivanje iz starih pergamenata, ili tome slično.

BRACK (s malo zlobe): No, pa to je ipak njegov posao. Onako, otprilike.

HEDDA: Da, istina. To mu i leži dobro. Ali ja! Ah, ne, dragi suče – ja sam se užasno dosađivala.

BRACK (suosjećajno): Ma nemojte mi reći! Ozbiljno?

HEDDA: Da, pa zaključite sami – punih pola godine ne susresti nikoga tko barem nešto malo zna o našem krugu. S kim bi se moglo popričati o našim vlastitim interesima.

BRACK: Da, i meni bi to nedostajalo.

HEDDA: A k tome i ono najnepodnošljivije od svega –

BRACK: Što?

HEDDA: – Biti stalno i zauvijek s jednim te istim čovjekom –

BRACK (kima s odobravanjem): I ujutro i navečer, da. Pomislite, cijelog dana.

HEDDA: Rekla sam: stalno i zauvijek.

BRACK: Pa dobro. Ali uz našeg uglednog Tesmana, svejedno mislim da bi se moglo –

HEDDA: Tesman je – čovjek od struke, dragi moj.

BRACK: Neosporno.

HEDDA: A putovati s ljudima od struke nije uopće zabavno. U svakom slučaju ne na duže vrijeme.

BRACK: Čak ni – sa stručnjakom kojeg se voli?

HEDDA: Uh, ta nemojte upotrebljavati tu otrcanu riječ!

BRACK (iznenađeno): Ama što je sad, gospođo Hedda!

HEDDA (napola se smijući, napola nezadovoljno): Trebali biste to sami probati – stalno i neprestano slušati o povijesti kulture.

BRACK: Stalno i zauvijek –

HEDDA: Da – da – da! Pa onda i sve to o kućnom obrtu u srednjem vijeku –! Postoji li uopće išta grotesknije?

BRACK (gleda je ispitivački): Ali, recite mi, – kako bih sebi zapravo objasnio to, što –? Hm –

HEDDA: Što smo ja i Jørgen Tesman postali par, mislite?

BRACK: Pa da, to sam mislio.

HEDDA: Gospode Bože, zar vam se to zaista čini neobičnim?

BRACK: I da i ne, gospođo Hedda.

HEDDA: Bila sam umorna od sveg tog plesa, dragi suče. Moje vrijeme je bilo prošlo – (Lagano protrne.) Ne, ne, ipak neću ići tako daleko. A ni pomisliti na to.

BRACK: Za to svakako nemate ni razloga.

HEDDA: Oh – razlog –. (Gleda ga naoko ispitivački.) A Jørgen Tesman – mora se ipak reći da je on u svakom pogledu ispravan čovjek.

BRACK: I ispravan i solidan. U svakom slučaju.

HEDDA: A nečeg zaista osebjunog kod njega se ne može naći. – Možete li vi?

BRACK: Osebjunog? Ne-e, ne bih baš rekao –

HEDDA: No, on je ipak dobar sakupljač zbirki – Moguće je čak da s vremenom nešto i postigne s tim.

BRACK (gleda je s ponešto nerazumijevanja): Mislio sam da ste i vi, poput svih ostalih, smatrali da će od njega postati iznimno uspješan čovjek.

HEDDA (umornog izraza): Da, jesam. – A kad me je, na koncu, apsolutno poželio zbrinuti – ne znam zašto to ne bih prihvatila?

BRACK: Da, ako se pogleda s te strane...

HEDDA: To je svakako bilo više nego su ostali moji brojni udvarači bili u stanju ponuditi, dragi suče.

BRACK (smije se): Da, ja svakako ne mogu odgovoriti za sve ostale, ali, što se mene tiče, vi zasigurno znate da sam uvijek imao poštovanje prema bračnim vezama. Onako u općem smislu, gospođo Hedda.

HEDDA (u šali): O, ja u vas zaista nisam polagala neke nade.

BRACK: Sve što ja želim jest imati dobar, prisan krug ljudi, kojima mogu pomoći savjetom i djelom, te im biti pri ruci kao – kao dobar prijatelj –

HEDDA: Muškarca u kući, mislite?

BRACK (poklanja se): Iskreno – radije gospođe. Ali, zatim također i gospodina. Znae što, takav – dozvolite mi da kažem, takav odnos u trokutu je, u osnovi, vrlo ugodan za sve.

HEDDA: Da, meni je na putovanju tako često nedostajao netko treći. Ah, to sjedenje udvoje u kupeu –!

BRACK: Ali je nasreću vaše bračno putovanje ipak završilo.

HEDDA (trese glavom): Dugo je to putovanje. Tek sam stigla na jednu od stanica.

BRACK: Tu je već moguće izaći i malo protegnuti noge.

HEDDA: Ja nikad ne izlazim.

BRACK: Ne?

HEDDA: Ne. Jer tu uvijek ima nekoga tko bulji.

BRACK (smije se): Bulji u noge, to mislite?

HEDDA: Da, upravo.

BRACK: Ali, Bože moj –

HEDDA (s odbijajućim pokretom ruke): Ne – ne dolazi u obzir – onda radije ostajem u kupeu, udvoje.

BRACK: No, tada se paru pridruži treći čovjek.

HEDDA: Da, vidite – to je nešto sasvim drugo!

BRACK: Prokušani prijatelj, pun razumijevanja –

HEDDA: – zabavan i živahan –

BRACK: – i baš po ničemu stručna osoba!

HEDDA (s glasnim uzdahom): Da, to bi bilo veliko olakšanje.

BRACK (čuže kako se ulazna vrata otvaraju i gleda u tom pravcu): Trokut se zatvara.

HEDDA (poluglasno): A vlak vozi dalje.

(Jørgen Tesman, u sivom odijelu za izlazak i s mekanim šeširom od filca, ulazi kroz predsoblje. Nosi podosta neuvezanih knjiga ispod ruke i po džepovima.)

TESMAN (ide prema stolu kod kutne sofe.) Uh, baš sam se ugrijao od navlačenja svega ovoga. (Odlaze knjige.) Doslovno sam se oznojio, Hedda. No, vidi, vidi – zar ste već stigli, gospodine suče? Berta mi to nije rekla.

BRACK (ustaje): Ušao sam kroz vrt.

HEDDA: Kakve su ti to knjige?

TESMAN (stoji i lista): Novi stručni spisi, koji su mi prijeko potrebni.

HEDDA: Stručni spisi?

BRACK: Pa da, to su stručni spisi, gospođo Tesman.

(Brack i Hedda razmjenjuju osmijehe pune razumijevanja.)

HEDDA: Zar ti treba još više stručnih spisa?

TESMAN: Da, draga Hedda, njih nikad ne može biti previše. Treba pratiti što se piše i tiska.

HEDDA: Da, to je zasigurno potrebno.

TESMAN (prekapa po knjigama): I vidi ovdje – također sam uspio nabaviti i novu knjigu Ejlertha Løvborga. (Pružá je.) Želiš li je pogledati, Hedda? Ha?

HEDDA: Ne, puno hvala. Ili – da, možda kasnije.

TESMAN: Malo sam je prolistao usput.

BRACK: No, i što kažete – kao stručnjak?

TESMAN: Mislim da je čudno da je napisana s toliko puno pažnje. Tako on nikad prije nije pisao. (Skuplja knjige.) Ali idem sad unijeti sve ovo. Bit će pravi užitak kad ih razrežem –! Također se moram i presvući. (Bracku) Da, valjda ne moramo odmah krenuti. Ha?

BRACK: Ne, sigurno. Nema žurbe.

TESMAN: Dobro, onda ću ja polako. (Krene noseći knjige, ali zastane u vratima i okrene se.) Da, čuj, Hedda – teta Julle ti ne dolazi ovdje večeras.

HEDDA: Ne dolazi? Možda radi onoga sa šeširom?

TESMAN: Ne, dakako. Kako uopće možeš pomisliti tako nešto o teti Julle? Ma zamisli –! Teti Rini je vrlo loše.

HEDDA: Pa tako je uvijek.

TESMAN: Da, ali danas joj je osobito loše.

HEDDA: Pa onda je i razumljivo da teta Julle ostane s njom – ja ću se već snaći.

TESMAN: Mogu ti reći da je teta Julle presretna što tako dobro izgledaš nakon putovanja.

HEDDA (poluglasno, ustaje): Ah, te vječne tete!

TESMAN: Što?

HEDDA (hoda do staklenih vrata): Ništa.

TESMAN: Dobro, dobro. (Izlazi kroz stražnju sobu nadesno.)

BRACK: O kojem ste to šeširu maloprije razgovarali?

HEDDA: O, to je nešto od jutros, u vezi gospođice Tesman. Bila je skinula šešir i odložila ga na stolac. (Gleda ga sa smiješkom.) A ja sam se pravila kao da mislim da je to slugin šešir.

BRACK (trese glavom): Kako ste to mogli napraviti staroj uglednoj dami?

HEDDA (nervozno hoda prostorijom): Tako mi iznenada dođe – a nisam u stanju odoljeti. (Baci se u naslonjač pokraj peći.) Ah, ni sama ne znam kako to objasniti.

BRACK (iza naslonjača): Vi niste sretni – o tome se zasigurno radi.

HEDDA (gleda preda se): Ne znam ni zašto bih trebala biti sretna. Možda mi vi to možete reći?

BRACK: Da – na primjer, jer ste upravo dobili baš onaj dom koji ste željeli.

HEDDA (gleda ga i smije se): Zar i vi zaista vjerujete u tu priču?

BRACK: Pa zar nema ničega u njoj?

HEDDA: Ma da, nešto ipak ima.

BRACK: Što?

HEDDA: To čega ima je ovo: prošlog ljeta sam koristila Tesmana kao pratioca na povratku s večernjih izlazaka –

BRACK: Ja sam nažalost morao drugim putem.

HEDDA: To je istina. Vaši putovi tog ljeta su zaista išli drugim smjerovima.

BRACK (smije se): Sramite se, gospođo Hedda! No, dakle, – vi i Tesman –?

HEDDA: Da, tako smo jedne večeri ovuda prolazili. Jadni Tesman se toliko trudio, ali onako zbunjen više nije uspijevaao naći temu za razgovor. Bilo mi je baš žao jadnog školovanog čovjeka.

BRACK (smije se u nepovjerenju): Zaista?

HEDDA: Da, zaista. U namjeri da mu pomognem u njegovoj nevolji, slučajno sam mu rekla kako bih željela stanovati u ovoj vili.

BRACK: I ništa više?

HEDDA: Ne, ne te večeri.

BRACK: Dakle, kasnije?

HEDDA: Da. Moja nepromišljenost je izazvala posljedice, dragi suče.

BRACK: Nažalost, to se s našim nepromišljenostima događa i prečesto, gospođo Hedda.

HEDDA: Hvala! Vidite, kroz sanjarenje o vili državne savjetnice Falk, Jørgen Tesman i ja smo pronašli međusobno razumijevanje. Ostalo je uslijedilo samo od sebe. Da, da, suče – kako si čovjek prostre, tako će i spavati – rekla bih.

BRACK: – To ima svoju cijenu! Dok vas u suštini ova kuća možda uopće nije zanimala?

HEDDA: Ne, sam Bog zna da nije.

BRACK: Dobro, ali valjda sad? Sad, kad smo vam je ovako udobno opremili!

HEDDA: Uh, meni se čini da se ovdje u svim prostorijama osjeća miris lavande i osušenih ruža. Ali, možda ga je teta Julle donijela sa sobom.

BRACK (smije se): Ne, ja mislim da je taj miris ovdje još od pokojne državne savjetnice.

HEDDA: Da, ima tu nečeg trulog. Podsjeća na uvenulo cvijeće, dan poslije plesa. (Sklapa ruke iza zatiljka, naslanja se u naslonjaču i gleda ga.) O, dragi suče, vi ne možete zamisliti kako ću se užasno dosađivati ovdje.

BRACK: Zar vas baš ništa ne zanima? – Kako bi bilo da si pronađete neki cilj ili zadaću?

HEDDA: Zadaću – kakvu?

BRACK: Neku veću zadaću.

HEDDA: Bog zna kakva bi to zadaća mogla biti. Ponekad pomislim na – (prekine se.) No, to zacijelo ne bi uspjelo...

BRACK: Tko zna? Hajde, da čujem.

HEDDA: Bog zna bih li mogla navesti Tesmana da se počne baviti politikom?

BRACK (smije se): Tesman! Ne, znate što – njemu politika baš nikako ne leži.

HEDDA: Ne, to i ja smatram. – Ali zamislite, kad bi mi to zapravo uspjelo?

BRACK: Da, ali što biste imali od toga? Kad on i onako nije za to sposoban. Zašto biste ga uopće poticali na to?

HEDDA: Jer mi je dosadno! (Kratka stanka.) Znači, vi mislite da je potpuno nemoguće da Tesman postane premijer?

BRACK: Hm – vidite, draga gospođo Hedda – da bi to postao, trebao bi za početak biti vrlo bogat.

HEDDA (ustaje nestrpljivo): Da, eto! Upravo ti jadni uvjeti, u kojima sam se našla – (Hoda po sobi.) Oni su razlog što je život tako jadan! Zapravo besmislen! – Upravo tako!

BRACK: Ja ipak mislim da bi razlog trebalo potražiti drugdje.

HEDDA: A gdje?

BRACK: Vi dosad još niste iskusili istinsku krizu.

HEDDA: Nešto ozbiljno, mislite?

BRACK: Da, tako je. Ali je moguće da tako nešto upravo nadolazi.

HEDDA (zabaci glavu): O, mislite na sav taj nemir oko profesure! Tesman to mora riješiti sam – mene uopće nije briga za to.

BRACK: Pa nije ni potrebno. Ali, što ako budete suočeni s novim i velikim zahtjevima, punim odgovornosti? (Smije se.) Novim zahtjevima, mlada gospođo Hedda.

HEDDA (ljutito): Šutite! To vam nikad neće uspjeti.

BRACK (s pažnjom): Vidjet ćemo za godinu dana –

HEDDA (kratko): Ja sam nepodobna za takve stvari, gospodine suče. Izazovi ili zahtjevi nisu za mene!

BRACK: Zar vi nemate, kao i većina ostalih žena, sklonost pozivu koji –?

HEDDA (kod staklenih vrata): O, šutite, kažem vam! – Ponekad mi se čini da imam jednu jedinu sklonost.

BRACK (približava se): Smijem li zapitati, koju?

HEDDA (stojeći gleda vani): Na smrt se dosađivati. Eto, sad znate. (Okreće se, gleda prema stražnjoj sobi i smije se.) Da, baš tako! Evo nam profesora.

BRACK (potiho, upozoravajući): No, no, no, gospođo Hedda!

(Jørgen Tesman, odjeven za društvo, s rukavicama i šešikom u ruci, ulazi zdesna iz stražnje sobe.)

TESMAN: Hedda – je li možda stigao otkaz od Ejlerta Løvborga?

HEDDA: Nije.

TESMAN: E, vidjet ćeš onda, stići će za koji trenutak.

BRACK: Doista mislite da će doći?

TESMAN: Da, gotovo sam siguran. Jer, sve ono što ste mi jutros ispričali, to su zasigurno samo neprovjerene glasine.

BRACK: Je li?

TESMAN: Da, u svakom slučaju, teta Julle je rekla da smatra kako mi on ne bi trebao biti prepreka u budućnosti.

BRACK: Pa, onda je zasigurno sve u redu.

TESMAN (odlaže šešir s rukavicama u njemu na stolicu desno): Morat ću pričekati dok ne dođe.

BRACK: Imamo zaista dovoljno vremena. Nitko ne dolazi kod mene prije sedam – pola osam.

TESMAN: Pa onda možemo dotle praviti društvo Heddi. I već vidjeti. Ha?

HEDDA (odnosi Brackov ogrtač i šešir do kutne sofe): A u najgorem slučaju, gospodin Løvborg se već može zabaviti ovdje sa mnom.

BRACK (pokušava uzeti svoje stvari): Ali, molim vas, gospođo! Kako mislite »u najgorem slučaju«?

HEDDA: U slučaju da ne želi poći s vama i Tesmanom.

TESMAN (gleda je neodlučno): Ali, draga Hedda – misliš li da se pristoji da on ostane ovdje s tobom? Ha? Ne zaboravi da teta Julle ne može doći.

HEDDA: Ne, ali dolazi gospođa Elvsted. Tako da možemo utroje popiti šalicu čaja.

TESMAN: A, pa to je onda sasvim drugi slučaj.

BRACK (smiješka se): To je možda i najbolje za njega.

HEDDA: Kako to mislite?

BRACK: Ta i sami ste rekli da su moje momačke gozbe isključivo za principijelne ljude bez slabosti.

HEDDA: Ali, principi gospodina Løvborga su zasigurno sada dovoljno čvrsti. Obraćeni grešnik –

(Berte ulazi iz predsoblja.)

BERTE: Gospođo, ovdje je gospodin koji bi želio ući –

HEDDA: Da, uvedite ga.

TESMAN (potiho): To je zasigurno on!

(Ejlert Løvborg ulazi kroz predsoblje. Vitak i mršav; iste dobi kao i Tesman, ali izgleda stariji i nešto potrošeniji od života. Kosa i brada crno-smeđa, izduženog i blijedog lica zarumenjenog jedino na jagodicama obraza. Odjeven je u novo, elegantno crno odijelo za posjete. Tamne rukavice i cilindar u ruci. Zaustavlja se u blizini vrata i užurbano poklanja. Izgleda ponešto zbunjen.)

TESMAN (prilazi i stišće mu ruku): No, dragi Ejlerte – zamisli da se, eto, opet susrećemo!

EJLERT LØVBORG (govori tihim glasom): Hvala na pismu. (Približi se Heddi.) Usudim li se i vama dati ruku, gospođo Tesman?

HEDDA (prihvata pruženu ruku): Dobrodošli, gospodine Løvborg. (Kretnja rukom.) Ne znam da li se dva gospodina –?

LØVBORG (lagano se naklanja): Sudac Brack, ako se ne varam.

BRACK (uzvraća također laganim naklonom): Da, odavno je to bilo –

TESMAN (Løvborgu, s rukama na njegovim ramenima): A sad se moraš osjećati baš kao kod kuće, Ejlerte! Zar ne, Hedda? Inače, čujem da se namjeravaš opet skrasiti ovdje u gradu?

LØVBORG: Da, to mi je plan.

TESMAN: Pa to je doista pametno. Slušaj, ti – nabavio sam tvoju knjigu. Ali još je nisam imao vremena pročitati.

LØVBORG: Možeš to slobodno i preskočiti.

TESMAN: Zašto to kažeš?

LØVBORG: Jer nije ništa posebno.

TESMAN: Ma daj, zamisli da tako nešto možeš reći!

BRACK: Ali, inače je pobrala velike pohvale...

LØVBORG: Upravo to sam i želio postići. Napisati knjigu koja je svima razumljiva.

BRACK: Vrlo razumno.

TESMAN: Da, ali dragi Ejlerte –!

LØVBORG: Jer sad se namjeravam pokušati iznova podići. Početi ispočetka.

TESMAN (pomalo zbunjen): Da, zasigurno – ali kako?

LØVBORG (smiješi se, odlaže šešir i vadi u papir umotan svežanj iz džepa kaputa): No, kad ovo izađe – Jørgene Tesman – to ćeš morati pročitati. Jer tek to je ono pravo. Ono čega sam i sam dio.

TESMAN: Doista? A što je to, zapravo?

LØVBORG: To je nastavak.

TESMAN: Nastavak? Čega?

LØVBORG: Knjige.

TESMAN: Ove nove?

LØVBORG: Točno.

TESMAN: Da, ali dragi Ejlerte, pa ona seže do našeg doba!

LØVBORG: Jest. A ovdje se radi o budućnosti. –

TESMAN: O budućnosti! Ali, gospode Bože, o njoj baš ništa ne znamo!

LØVBORG: Ne. Ali zato je ipak moguće o njoj nešto reći. (Otvora zamotuljak.) Vidi ovdje –

TESMAN: Ali, ovo nije tvoj rukopis.

LØVBORG: Diktirao sam. (Lista papire.) Sastoji se od dva dijela. – Prvi je o silama civilizacije u budućnosti. A ovaj drugi – (lista dalje) – o razvoju civilizacije u budućnosti.

TESMAN: Izvanredno! Meni nikad ne bi palo na pamet pisati o tako nečemu.

HEDDA (kod staklenih vrata, bubnja prstima po oknu): Hm, ne – ne.

LØVBORG (utakne papire nazad u omot i položi ga na stol): Rukopis sam donio jer sam ti mislio večeras malo pročitati iz njega.

TESMAN: Lijepo od tebe. Ali večeras –? (Pogleda prema Bracku.) Zapravo, ne znam kako bismo to mogli urediti –

LØVBORG: Pa, onda nekom drugom prilikom. Nema uopće potrebe za žurbom.

BRACK: Samo da vam objasnim, gospodine Løvborg, – večeras je kod mene mala proslava. Ponajviše zbog Tesmana, razumijete –

LØVBORG (pogledom traži svoj šešir): Ah, pa onda vas neću duže zadržavati...

BRACK: Ne, slušajte. Zar mi ne biste mogli učiniti zadovoljstvo te nam se pridružiti?

LØVBORG (kratko i odlučno): Ne, ne bih. Najljepša vam hvala.

BRACK: O, što! Ma hajde, dođite. Bit će to mali izabrani krug. A postat će već i »živahno«, kako to gospođa Hed–, gospođa Tesman kaže.

LØVBORG: Ne sumnjam u to. Pa ipak –

BRACK: Pa, možete ponijeti svoj rukopis i čitati ga Tesmanu kod mene. Ta ja imam dovoljno soba.

TESMAN: Da, zamisli, Ejlerte, to bi zaista mogao učiniti!

HEDDA (upada): Ali, dragi, pa gospodin Løvborg to očito uopće ne želi! Uvjerena sam da bi gospodin Løvborg puno radije ostao ovdje na večeri sa mnom.

LØVBORG (pogleda je): S vama, gospođo!

HEDDA: I s gospođom Elvsted.

LØVBORG: – Ah – (olako) susreo sam je danas oko podneva nakratko, u prolazu.

HEDDA: Jeste li? Da, doći će ovdje. Zato i jest gotovo nužno da ostanete, gospodine Løvborg. Jer je inače nema tko otpratiti kući.

LØVBORG: Istina. Puno hvala, gospođo, ostat ću ovdje.

HEDDA: Samo da obavijestim djevojku...

(Odlazi do vrata predsoblja i zvoni. Berte ulazi. Hedda joj nešto govori ispod glasa i pokazuje na stražnju sobu. Berte kima i ponovno izlazi.)

TESMAN (istodobno, Løvborgu): Čuj, Ejlerte, je li to nova tema – ovo o budućnosti – o kojoj misliš držati predavanja?

LØVBORG: Da.

TESMAN: Jer sam kod knjižara čuo da ćeš najesen održati niz predavanja.

LØVBORG: Da, hoću. Nemoj mi zamjeriti, Tesmane.

TESMAN: Ne, sačuvaj Bože! Ali –?

LØVBORG: Ja zaista mogu shvatiti da ti to ne može biti sasvim ugodno.

TESMAN (potišteno): Pa ne mogu ja tražiti i očekivati da ćeš ti radi mene...

LØVBORG: Ali čekat ću do tvog imenovanja.

TESMAN: Čekat ćeš! Da, ali – da, ali – zar se nećeš i ti natjecati? Ha?

LØVBORG: Ne. Ja jedino želim pobjedu nad tobom. U očima ljudi.

TESMAN: Ah, Bože – onda je teta Julle ipak imala pravo! Znao sam! Hedda! Zamisli – Ejlert Løvborg nam uopće nema namjeru biti zapreka na putu!

HEDDA (kratko): Nama? Mene tu radije izuzmi.

(Ode prema stražnjoj sobi, gdje Berte postavlja pladanj s čašama i vrčevima na stol. Hedda kima odobravajući i vraća se naprijed. Berte izlazi.)

TESMAN (istodobno): Ali vi, suče – što vi kažete na sve ovo ovdje?

BRACK: Pa, ja kažem, izaći iz borbe kao pobjednik može zasigurno biti vrlo dobro.

TESMAN: Pa naravno da može. Ali, ipak –

HEDDA (gleda Tesmana s hladnim osmijehom): Meni izgledaš kao da te pogodio grom.

TESMAN: Tako se zapravo i osjećam.

BRACK: Pa upravo i jest preko nas prošla oluja, gospođo.

HEDDA (pokazuje prema stražnjoj sobi): Bi li gospoda ušla i popila čašu hladnog punča?

BRACK (gleda na svoj sat): Prije polaska? Da, to ne bi bilo zgorega.

TESMAN: Odlično, Hedda! Upravo odlično! Upravo se i sam nalazim u nekom stanju olakšanja –

HEDDA: Izvolite, i vi također, gospodine Løvborg.

LØVBORG (odbijajući): Ne, hvala lijepo. Nije to za mene.

BRACK: Ali, Bože – hladni punč ne može nikome naškoditi.

LØVBORG: Nisam u to potpuno uvjeren.

HEDDA: Ja ću dotle praviti društvo gospodinu Løvborgu.

TESMAN: Da – da, draga Hedda, svakako.

(On i Brack izlaze u stražnju sobu, sjedaju, piju punč, puše cigarete i glasno se zabavljaju tijekom scene koja slijedi. Ejler Løvborg ostaje pokraj peći. Hedda odlazi do pisaćeg stola.)

HEDDA (nešto povišenog glasa): Ako vas zanima, pokazat ću vam neke fotografije. Naime, na putu kući, Tesman i ja smo proputovali kroz Tirol.

(Dolazi s albumom koji polaže na stol uz sofu i sjeda u najgornji kut sofe. Ejler Løvborg se približi, zaustavi i gleda je. Zatim uzima stolicu i sjeda lijevo od nje, leđima okrenut stražnjoj sobi.)

HEDDA (otvara album): Vidite li ovaj planinski lanac, gospodine Løvborg? To je Ortler. Tesman je to ispod napisao. Evo ovdje piše: Ortler kod Merana.

LØVBORG (neprekidno ju netremice gleda, te izgovori tiho i polagano): Hedda – Gabler!

HEDDA (baci načas pogled prema njemu): Što! Tiho!

LØVBORG (ponovi tiho): Hedda Gabler!

HEDDA (gleda u album): Da, to je nekad bilo moje ime. Onda, kad smo se nas dvoje poznavali.

LØVBORG: I odsad – do kraja života – morat ću se dakle odviknuti govoriti Hedda Gabler.

HEDDA (i dalje lista): Da, morat ćete. Mislim da biste to trebali početi vježbati na vrijeme. Što prije, to bolje, moje je mišljenje.

LØVBORG (negodujućim glasom): Hedda Gabler udana? I to za Jørgena Tesmana!

HEDDA: Da, tako to ide.

LØVBORG: O, Hedda, Hedda – kako si mogla samu sebe tako obezvrijediti!

HEDDA (gleda ga oštro): Što bi to trebalo značiti.

LØVBORG: Kako to misliš?

(Tesman ulazi i prilazi sofi.)

HEDDA (čuje ga kako dolazi i kaže ravnodušno): A ovo ovdje, gospodine Løvborg, to je iz doline Ampezzo. Pogledajte ove vrhove. (Gleda Tesmana prijazno.) Kako se ono zove ovi čudni planinski vrhovi?

TESMAN: Da vidim. O, to su Dolomiti.

HEDDA: Točno, da. – To su Dolomiti, gospodine Løvborg.

TESMAN: Čuj, Hedda, htio sam samo pitati ne bismo li ipak donijeli malo punča i ovamo? Za tebe, u svakom slučaju. Ha?

HEDDA: Da, puno ti hvala. Možda i koji kolačić.

TESMAN: Cigarete?

HEDDA: Ne.

TESMAN: Dobro.

(Ulazi u stražnju sobu i nestaje nadesno. Brack tamo sjedi i s vremena na vrijeme promatra Heddu i Løvborga.)

LØVBORG (prigušenog glasa, kao i prije): Odgovori mi više, Hedda – kako si mogla ovo učiniti?

HEDDA (naizgled zadubljena u album): Ako mi nastavite govoriti »ti«, neću ni razgovarati s vama.

LØVBORG: Zar ne smijem reći »ti« ni kad smo sami?

HEDDA: Ne. Dozvoljeno vam je da to mislite. Ali ne i da kažete.

LØVBORG: Ah, shvaćam. To je uvreda za vašu ljubav – prema Jørgenu Tesmanu.

HEDDA (gleda ga krišom i smiješi se): Ljubav? Ta vam je baš dobra!

LØVBORG: Znači, nije ljubav!

HEDDA: U svakom slučaju ni nevjera! Nečim takvim se mi ne koristimo.

LØVBORG: Hedda – odgovorite mi samo jednu stvar –

HEDDA: Tiho!

(Tesman ulazi iz stražnje sobe s pladnjem u ruci.)

TESMAN: Vidite ovdje! Evo stižu dobre stvari. (Polaže pladanj na stol.)

HEDDA: Zašto nas ti poslužuješ?

TESMAN (nalijeva u čaše): Da, pa zato što je tebe baš zabavno dvoriti, Hedda.

HEDDA: Ali, napunio si obje čaše. A gospodin Løvborg ne želi –

TESMAN: Ne, ali gospođa Elvsted valjda stiže uskoro. –

HEDDA: Da, istina – gospođa Elvsted –

TESMAN: Zar si zaboravila na nju? Što?

HEDDA: Mi sjedimo tako zadubljeni u ovo. (Pokazuje mu sliku.) Sjećaš li se ovog malog mjesta?

TESMAN: O, to je ono mjesto ispod Brennera. Tamo smo i prenoćili –

HEDDA: – i susreli sve one vesele turiste.

TESMAN: Da, upravo tamo. Zamisli da si ti bio s nama, Ejlerte! Ha?

(Opet izlazi i sjeda pokraj Brocka.)

LØVBORG: Odgovorite mi na samo jedno pitanje, Hedda –

HEDDA: Koje?

LØVBORG: Zar ni u našem odnosu nije bilo ljubavi? Niti kapi, niti trunka ljubavi?

HEDDA: Da, pitanje je zaista teško. Moj je utisak da smo nas dvoje bili dva dobra druga. – Dva zaista vrlo povjerljiva prijatelja. (Smije se.) Osobito ste vi bili vrlo iskreni u vašem povjeravanju.

LØVBORG: To je bila vaša želja.

HEDDA: Kad ponovo razmislim o tome, mislim da je bilo nešto – lijepo – nešto izazovno – nešto smjelo u našoj davnoj tajnoj vezi – tom drugarstvu, o kojem nitko živ nije imao pojma.

LØVBORG: Da, zaista, Hedda! Zar ne? – Kad bih dolazio vašem ocu, onako poslijepodne –. A general bi sjedio kod prozora i čitao novine, nama okrenut leđima –

HEDDA: A nas dvoje u kutnoj sofi –

LØVBORG: Uvijek s istim časopisom ispred nas –

HEDDA: U pomanjkanju albuma, da.

LØVBORG: Da, Hedda – i kada bih vam se ispovijedao –! Pričao o sebi i o stvarima o kojima onda nitko nije znao. Sjedio bih i priznavao o probančenim danima i noći-

ma. Dan za danom. O, Hedda – kakva je to moć u vama bila koja me je prisiljavala tako se ispovijedati?

HEDDA: Mislite li da je u meni bila moć?

LØVBORG: Da, pa kako bih to inače objasnio? Pa i sva ona – ona tajnovita pitanja, koja ste mi postavljali –

HEDDA: A koja ste vi ipak vrlo dobro razumijevali –

LØVBORG: Da ste uopće mogli pitati na taj način! Tako smiono!

HEDDA: Diskretno, molim lijepo.

LØVBORG: Da, ali ipak bez ustezanja. Ispitivati me o – o svemu tome!

HEDDA: Zamislite, da ste vi na to uopće odgovarali, gospodine Løvborg.

LØVBORG: Da, upravo to i ne razumijem sad nakon svega. Ali, recite mi, Hedda – zar temelj tog odnosa ipak nije bila ljubav? Zar me na neki način niste željeli pročistiti, kad bih vam se dolazio ispovjediti? Nije li bilo tako?

HEDDA: Ne, ne baš tako.

LØVBORG: Koji je onda bio razlog?

HEDDA: Zar mislite da je čudno, ako mlada djevojka – kad joj se tako pruži indirektna prilika –

LØVBORG: Molim?

HEDDA: Da bi mogla poželjeti zaviriti u svijet koji...

LØVBORG: Koji –?

HEDDA: – u koji inače mladoj djevojci nije dozvoljeno zavirivanje?

LØVBORG: Znači, o tome se radilo.

HEDDA: Također i o tome.

LØVBORG: Drugarstvo u požudi za životom. Ali, zašto nije moglo barem potrajati?

HEDDA: Tome ste sami krivi.

LØVBORG: Ali ste vi prekinuli.

HEDDA: Da, jer je bila zaprijetila opasnost da stvarnost uđe u nas odnos. Sram vas bilo, Ejlerte Løvborg, kako ste mogli tako zloupotrijebiti vašeg – vašeg bezbrižnog druga!

LØVBORG (stišće ruke): Ah, ma zašto niste to zaista učinili! Zašto me niste ustrijelili, kao što ste to i prijetili učiniti!

HEDDA: Bilo me strah skandala.

LØVBORG: Da, Hedda, u stvari si ti kukavica.

HEDDA: Užasna kukavica. (Mijenja ton.) Ali, to je bila sreća za vas. A također ste se eto sasvim lijepo utješili gore kod Elvstedovih.

LØVBORG: Znam što vam je Tea rekla.

HEDDA: A vi ste njoj za uzvrat možda ispričali nešto o nama?

LØVBORG: Ni riječi. Ona je previše glupa da bi razumjela tako nešto.

HEDDA: Glupa?

LØVBORG: Za takve stvari je glupa.

HEDDA: A ja sam kukavica. (Naginje se bliže prema njemu, te, ne gledajući ga u oči, govori tiše.) Ali, sad ću ja vama nešto priznati.

LØVBORG (napeto): Dobro?

HEDDA: To, da vas se nisam usudila ustrijeliti –

LØVBORG: Da?!

HEDDA: – nije te večeri bio i moj najveći kukavičluk.

LØVBORG (gleda je na trenutak, shvaća i šapće strasno): Ah, Hedda, Hedda Gabler! Sad raspoznajem skriveni dio prijateljstva! Ti i ja! Ta tvoja želja za životom –.

HEDDA (tiho, oštrog pogleda): Pripazite! Ne zamišljajte si previše!

(Počelo se mračiti. Berte izvana otvara vrata predsoblja.)

HEDDA (zaklapa album i poviče sa smiješkom): No, napokon! Najdraža Tea – uđi već jednom!

(Gospođa Elvsted ulazi kroz predsoblje. Odjevena je u večernju haljinu. Vrata se zatvaraju iza nje.)

HEDDA (na sofi, pružajući ruke prema njoj): Slatka Tea – ne možeš zamisliti kako sam te čekala!

(Gospođa Elvsted izmjenjuje usputni pozdrav s gospodom u stražnjoj sobi, zatim odlazi do stola i pruža ruku Heddi. Ejler Løvborg je ustao. On i gospođa Elvsted se pozdravljaju nijemim kimanjem.)

GOSPOĐA ELVSTED: Možda bih trebala ući tamo kod njih i porazgovarati sa tvojim mužem?

HEDDA: Ni govora. Pusti ih da sjede. Uskoro će se zaputiti dalje.

GOSPOĐA ELVSTED: Dalje?

HEDDA: Da, idu na pijanku.

GOSPOĐA ELVSTED (užurbano, Løvborgu): Valjda ne i vi?

LØVBORG: Ne.

HEDDA: Gospodin Løvborg ostaje ovdje s nama.

GOSPOĐA ELVSTED (uzima stolicu i namjerava sjesti pokraj njega): Ah, tako je ugodno biti ovdje.

HEDDA: Ne, moja mala Tea! Ne tamo! Dođi lijepo ovdje kod mene. Ja želim biti u sredini.

GOSPOĀA ELVSTED: Kako želiš. (Odlazi do sofe i sjeda desno pokraj Hedde. Løvborg ponovno sjeda na stolicu.)

LØVBORG (nakon kratke stanke, Heddi): Zar nije baš oku lijepa?

HEDDA (pogradi je lagano po kosi): Zar samo oku?

LØVBORG: Da. Nas dvoje – ona i ja – mi smo dva prava druga. Mi vjerujemo jedno drugo-
me bezuvjetno. Možemo uvijek sjediti i iskreno i pošteno pričati o svemu –

HEDDA: Bez okolišanja, gospodine Løvborg?

LØVBORG: Pa, sad –

GOSPOĀA ELVSTED (tiho, priljubljena uz Heddu): Ah, kako sam samo sretna, Hedda! Jer,
– zamisli – ta on kaže da sam ga ja nadahnula.

HEDDA (gleda je sa smiješkom): Zaista, kaže li to?

LØVBORG: A tek ona hrabrost za djelovanjem koju ona ima, gospoĀo Tesman!

GOSPOĀA ELVSTED: O Bože – ja i hrabrost!

LØVBORG: Neizmjerne – kad se radi o drugu.

HEDDA: Da, hrabrost – da! Za onog tko je posjeduje.

LØVBORG: Što time mislite?

HEDDA: Tada bi se život možda i mogao podnijeti. (Naglo mijenja temu.) Ali, draga Tea,
izvoli – popij čašu dobrog, hladnog punča.

GOSPOĀA ELVSTED: Ne, hvala – ja nikad ne pijem.

HEDDA: Dobro, ali onda vi, gospodine Løvborg.

LØVBORG: Hvala, ni ja.

GOSPOĀA ELVSTED: Ne, ni on ne pije!

HEDDA (gleda ga odlučno): Čak ni ako ja to poželim?

LØVBORG: To ne pomaže.

HEDDA (smije se): Zar doista nemam baš nikakve vlasti nad vama, jedna ja?

LØVBORG: Ne po tom pitanju.

HEDDA: Ali ozbiljno, ipak mislim da biste svejedno trebali. Radi samog sebe.

GOSPOĀA ELVSTED: Ali ne, Hedda –!

LØVBORG: Kako to?

HEDDA: Ili točnije, radi svijeta.

LØVBORG: Molim?

HEDDA: Ljudi bi inače mogli misliti da se ne osjećate sasvim – onako, potpuno sigurnim
u samog sebe.

GOSPOĀA ELVSTED (tiho): Ah, nemoj tako, Hedda –!

LØVBORG: Ljudi mogu misliti što žele – do daljnjeg.

GOSPOĀA ELVSTED (ozareno): Da, baš tako, zar ne!

HEDDA: Da, to sam maloprije vrlo jasno vidjela na sucu Bracku.

LØVBORG: Što ste to vidjeli?

HEDDA: Njegov prezirni osmijeh, kad se niste usudili otići s njima za stol.

LØVBORG: Nisam se usudio! Htio sam naravno radije ostati ovdje i razgovarati s vama.

GOSPOĀA ELVSTED: Pa to i jest sasvim prirodno, Hedda!

HEDDA: Ali, sudac to ipak nije mogao znati. Vidjela sam također i da se smiješi i krišom pogledava Tesmana, kad se također niste usudili odazvati pozivu na njihovu malu zabavu.

LØVBORG: Usudio! Kažete li da se nisam usudio?

HEDDA: Ne ja. Ali, tako je to sudac shvatio.

LØVBORG: Neka samo i ostane u toj vjeri.

HEDDA: Znači, nećete s njima?

LØVBORG: Ostat ću s vama i Teom.

GOSPOĀA ELVSTED: Da, Hedda – pa to valjda možeš razumjeti!

HEDDA (smiješi se i klima glavom prema Løvborgu, odobravajući): Dakle, zaista dobro utemeljen. Zauvijek principijelan. E, muškarac i treba biti takav! (Okreće se prema gospođi Elvsted i potapše je.) Eto, pa zar to i nije isto što sam ti rekla jutros, kad si došla onako sva uzrujana –

LØVBORG (iznenađeno): Uzrujana!

GOSPOĀA ELVSTED (ustraseno): Hedda, Hedda, ali –!

HEDDA: Pa sad i sama možeš vidjeti! Uopće nije potrebno da te prožima smrtni strah – (Prekida se.) Eto! Sad se svi nas troje možemo živo opustiti!

LØVBORG (izgubljeno): Oh – što vam sve ovo znači, gospođo Tesman!

GOSPOĀA ELVSTED: Bože, o Bože, Hedda! Što to govoriš? Što činiš?

HEDDA: Šuti! Odvratni sudac tamo sjedi i drži te na oku.

LØVBORG: Dakle, u smrtnom strahu. Za mene.

GOSPOĀA ELVSTED (tiho, žalosno): O, Hedda, kako si me samo učinila nesretnom!

LØVBORG (nakratko je gleda netremice, izobličena lica): Takva je, dakle, bila ta iskrena drugarska vjera u mene.

GOSPOĀA ELVSTED (molećivo): Ali, najdraži prijatelju, molim te, prvo saslušaj –!

LØVBORG (uzima jednu od čaša, podiže je i tiho kaže promuklim glasom): Živjela, Tea! (isprazni čašu, spusti je na stol i uzme drugu.)

GOSPOĀA ELVSTED (tiho): O Hedda, Hedda, kako si to mogla.

HEDDA: Ja? Pa što je tebi?

LØVBORG: Živjeli i vi, gospođo Tesman. Hvala na istini. Živjela istina! (Ispija čašu i krene je opet napuniti.)

HEDDA (hvata ga za ruku): Dobro, dobro, dosta za sad. Sjetite se da krećete na zabavu.

GOSPOĐA ELVSTED: Ne, ne, ne!

HEDDA: Tiho! Oni tamo još sjede i gledaju te.

LØVBORG (odlaže čašu): Tea, reci mi sad iskreno –

GOSPOĐA ELVSTED: Da!

LØVBORG: Je li sudskom izvršitelju poznato da si otputovala za mnom?

GOSPOĐA ELVSTED (krši ruke): Ah, Hedda, čuješ li što me pita?

LØVBORG: Je li to bio dogovor između vas dvoje, da ti otputuješ u grad i paziš na mene? Možda je to bila njegova ideja? Aha, možda sam mu opet nedostajao u uredu! Ili za kartaškim stolom?

GOSPOĐA ELVSTED (tiho, s mukom u glasu): Ah, Løvborg, Løvborg –!

LØVBORG (zgrabi čašu želeći je napuniti): Živio i stari sudski izvršitelj!

HEDDA (zaustavlja ga): Ostavite se toga sada. Sjetite se da trebate izaći te čitati Tesmanu!

LØVBORG (miran, odlaže čašu): Bilo je to glupo od mene, Tea, ovo ovdje. Mislim, ovako reagirati. Ne ljuti se na mene, ti moja draga, draga drugarice. Vidjet ćeš – i ti ali i ostali – iako sam nekad nisko pao, da –. Sad sam se ponovno podigao! Uz tvoju pomoć, Tea.

GOSPOĐA ELVSTED (ozarena srećom): Ah, hvala Bogu –!

(Brack u međuvremenu gleda na svoj sat. On i Tesman ustaju i ulaze u salon.)

BRACK (uzima svoj šešir i ogrtač): Da, gospođo Tesman, došlo je vrijeme za nas odlazak.

HEDDA: Tako izgleda.

LØVBORG (ustaje): I moj, gospodine suče.

GOSPOĐA ELVSTED (tiho i molećivo): Ah, Løvborg, – nemoj!

HEDDA (štipa je za ruku): Čuju te!

GOSPOĐA ELVSTED (lagano vrisne): Au!

LØVBORG (Bracku): Bili ste me ljubazni pozvati.

BRACK: Znači, ipak biste s nama?

LØVBORG: Da, puno hvala.

BRACK: Iznimno se radujem –

LØVBORG (uzima umotani svežanj i kaže Tesmanu): Naime, rado bih ti pokazao neke stvari, prije nego ih izdam.

TESMAN: Zaista, zamisli – to zvuči baš zabavno! – Ali, draga Hedda, kako onda misliš otpraviti kući gospođu Elvsted?

HEDDA: O, nešto ćemo već smisliti.

LØVBORG (gleda prema damama): Gospođa Elvsted? Ja ću se naravno vratiti po nju.
(Prilazi.) Oko deset sati, otprilike, gospođu Tesman? Da li to odgovara?

HEDDA: Svakako. Odgovara odlično.

TESMAN: No, onda je sve u redu. Ali mene ne očekuj tako rano, Hedda.

HEDDA: Ah, dragi, samo ostani koliko god želiš.

GOSPOĀA ELVSTED (pokušava sakriti svoj strah): Gospodine Løvborg – ja ću vas, dakle, ovdje ostati čekati, sve dok ne dođete.

LØVBORG (sa šeširovom u ruci): Izvrsno, gospođo.

BRACK: Zabavni vlak upravo kreće, gospodo! Nadam se da ćemo se razveseliti baš onako kako to stanovita lijepa gospođa inače opisuje.

HEDDA: Ah, kad bi lijepa gospođa barem mogla biti nevidljivim svjedokom na licu mjesta –!

BRACK: Zašto nevidljivim?

HEDDA: Da bi mogla čuti nešto od vaših nepokvarenih veselosti, gospodine suče.

BRACK (smije se): To vam ja ipak ne bih najtoplije preporučio, lijepa gospođo.

TESMAN (također se smije): Ah, vrlo si dobra, Hedda! Ha, ha!

BRACK: Dakle, zbogom, zbogom, moje gospode!

LØVBORG (poklanja se za pozdrav): Dakle, oko deset.

(Brack, Løvborg i Tesman izlaze kroz vrata predsoblja. Istovremeno, Berte ulazi iz stražnje sobe, s upaljenom lampom, koju odlaže na stol u salonu, te izlazi istim putem.)

GOSPOĀA ELVSTED (ustala je i nemirno hoda prostorijom): Hedda, Hedda, što li će od svega ovoga ispasti!

HEDDA: U deset sati – vratit će se ovdje. Već ga vidim pred očima. S lišćem vinove loze u kosi. Vruć i veseo –.

GOSPOĀA ELVSTED: Eh, kad bi barem samo tako bilo.

HEDDA: I vidjet ćeš da je povratio kontrolu nad sobom. Postao slobodan čovjek do kraja života.

GOSPOĀA ELVSTED: Oh Bože, da – kad bi barem došao takav kakvim ga ti vidiš.

HEDDA: Doći će takav i nikakav drugačiji! (Ustaje i približi joj se.) Ti možeš sumnjati koliko želiš. Ja mu vjerujem. A sad ćemo pokušati –

GOSPOĀA ELVSTED: Ti očito nešto namjeravaš, Hedda!

HEDDA: Da, naravno. Želim jedan put u životu preuzeti kontrolu nad nečijom sudbinom.

GOSPOĐA ELVSTED: Zar to već nemaš?

HEDDA: Ne, a nisam nikad ni imala.

GOSPOĐA ELVSTED: Pa barem nad tvojim mužem?

HEDDA: Da, kao da je to uopće vrijedno truda. Kad bi ti barem mogla razumjeti, razumjeti koliko sam ja zapravo siromašna. A tebi je dozvoljeno takvo bogatstvo! (Grla je strastveno.) Mislim da ću ti ipak spaliti kosu.

GOSPOĐA ELVSTED: Pusti me! Pusti me! Plašiš me, Hedda!

BERTE (u vratima): Čaj je serviran u blagovaonici, gospođo.

HEDDA: Dobro. Dolazimo.

GOSPOĐA ELVSTED: Ne, ne, ne! Radije ću sama otići kući! Odmah sad.

HEDDA: Dosta priče! Prvo ćeš popiti čaj, mala budalice. A onda – u deset sati – doći će Ejlert Løvborg, s vijencem vinove loze u kosi. (Vuče gospođu Elvsted, gotovo silom, prema otvoru vrata.)

Svršetak drugog čina

Treći čin

(Soba kod Tesmanovih. Zavjese na otvoru vrata su navučene. Također na staklenim vratima. Svjetiljka na stolu, pokrivena sjenilom, gori smanjena na pola snage. U peći, otvorenih vratašca, gore ostaci vatre, koja je upravo na izdisaju.)

(Gospođa Elvsted, umotana u veliki šal i s nogama na klupici, sjedi blizu peći, duboko zavaljena u naslonjač. Hedda leži odjevena i spava pod pokrivačem na sofi.)

GOSPOĐA ELVSTED (nakon stanke pridigne se iz naslonjača i napeto osluškuje. Zatim se umorno zavalja u isti položaj kao prije i tiho se požali): Još ništa! – O Bože – o Bože – još uvijek ništa!

(Berte ulazi oprezno i na vrhovima prstiju iz predsoblja. Nosi pismo u ruci.)

GOSPOĐA ELVSTED (okreće se i uzbuđeno šapće): Zar – je li netko dolazio?

BERTE (tiho): Da, upravo je bila neka djevojka s ovim pismom.

GOSPOĐA ELVSTED (brzo, pružajući ruku): Pismo! Dajte mi ga!

BERTE: Ne, ono je za doktora, gospođo.

GOSPOĐA ELVSTED: Ah, tako.

BERTE: Djevojka gospođice Tesman je donijela pismo. Odložiti ću ga ovdje na stol.

GOSPOĐA ELVSTED: Da, učinite tako.

BERTE (odloži pismo): Možda je bolje da ugasm svjetiljku. Jer ionako samo dimi.

GOSPOĐA ELVSTED: Da, ugasite. Ionako se uskoro rasvjetljava.

BERTE (gasi svjetiljku): Već se razdanilo, gospođo.

GOSPOĐA ELVSTED: Da, svjetlost dana! A nitko još nije došao.

BERTE: O gospode Bože – pa ja sam i mislila da će tako i biti.

GOSPOĐA ELVSTED: Zaista?

BERTE: Da, kad sam vidjela da se određeni muškarac vratio u grad, te – otišao zajedno s njima. O njemu sam čula dosta toga u prošlosti.

GOSPOĐA ELVSTED: Nemojte tako glasno. Probudit ćete gospođu.

BERTE (gleda prema sofi i uzdahne): Da, pustimo je da spava, jadnica. – Da ubacim još koju kladu u peć?

GOSPOĐA ELVSTED: Nemojte zbog mene.

BERTE: Da, onda dobro. (Izlazi tiho kroz vrata predsoblja.)

HEDDA (probudi se od zvuka zatvaranja vrata i digne pogled): Što je –?

GOSPOĀA ELVSTED: To je bila djevojka –

HEDDA (ogledava se): Ah da, ovdje –! Da, sad se sjećam – (pridiže se, sjedeći na sofi protegne se i protrlja oči.) Koliko je sati, Tea?

GOSPOĀA ELVSTED (gleda na svoj sat): Već je prošlo sedam.

HEDDA: Kad je došao Tesman?

GOSPOĀA ELVSTED: Nije još došao.

HEDDA: Još nije došao?

GOSPOĀA ELVSTED: Nitko ovdje nije došao.

HEDDA: A mi smo ovdje sjedile i čekale sve do četiri sata –

GOSPOĀA ELVSTED (krši ruke): Bože, kako sam ga samo čekala!

HEDDA (zijeveva i govori s rukom pred ustima): Ah da – to smo si zaista mogle prištedjeti.

GOSPOĀA ELVSTED: Jesi li ti što odspavala?

HEDDA: Pa, jesam, ponešto. A ti?

GOSPOĀA ELVSTED: Ni trenutka. Nisam mogla, Hedda. Bilo je to potpuno nemoguće.

HEDDA (ustaje i prilazi joj): No, no, no! Nema razloga za nemir. Mislim da znam što se dogodilo.

GOSPOĀA ELVSTED: Da, što misliš, onda?

HEDDA: Pa, naravno da se to kod suca odužilo –

GOSPOĀA ELVSTED: O Bože, da – zasigurno. Ali ipak –

HEDDA: Tako da, vidiš, Tesman nije htio kući, galamiti i zvoniti usred noći. (Smije se.) Možda mu je i bilo neugodno da ga vidimo u takvom stanju.

GOSPOĀA ELVSTED: Ali, draga – pa gdje je onda otišao?

HEDDA: Otišao je, dakako, svojim tetama i tamo legao spavati. Njegova stara soba je naravno još uvijek prazna.

GOSPOĀA ELVSTED: Ne, ne može biti kod njih. Pred neki trenutak mu je stiglo pismo od gospođice Tesman. Eno, tamo leži.

HEDDA: Je li? (Gleda pismo.) Da, ovo je zaista napisano osobno od tete Julle. Dobro, znači da je ostao kod suca. A Ejlert Løvborg tamo sjedi, s vijencem u kosi, te čita naglas.

GOSPOĀA ELVSTED: Ah, Hedda, pa ti zasigurno ni sama ne vjeruješ u to što pričaš.

HEDDA: A ti si zaista budalasta, mala Tea.

GOSPOĀA ELVSTED: Da, pa baš i jesam.

HEDDA: A izgledaš mi mrtva umorna.

GOSPOĀA ELVSTED: Da, pa i jesam mrtva umorna.

HEDDA: Dobro, zato ćeš sad učiniti što ti ja kažem. Otići ćeš u moju sobu i leći na krevet.

GOSPOĀA ELVSTED: O ne, pa ionako ne mogu spavati.

HEDDA: Možeš, itekako!

GOSPOĐA ELVSTED: Da, ali tvoj muž bi trebao ubrzo stići. A onda moram odmah saznati –

HEDDA: Probudit ću te čim stigne.

GOSPOĐA ELVSTED: Da, obećavaš li to, Hedda?

HEDDA: Da, vjeruj mi. Hajde, sad pođi i spavaj.

GOSPOĐA ELVSTED: Hvala. Barem ću pokušati. (Izlazi.)

(Hedda odlazi do staklenih vrata i širi zavjese. Danje svjetlo ispunjava prostoriju. Zatim uzima malo zrcalo s pisaćeg stola, ogleda se u njemu te popravlja kosu. Odlazi do vrata predsoblja i zvoni.)

(Nakon kraće stanke, Berte se pojavi u vratima.)

BERTE: Gospođa želi?

HEDDA: Da, naložite malo peć. Smrzavam se ovdje.

BERTE: Isuse – bit će ovdje začas toplo.

(Zgrne žar i doda cjepanicu.)

BERTE (zastane i osluškuje): Upravo je zazvonilo na ulaznim vratima, gospođu.

HEDDA: Pa idite otvoriti vrata. Ja ću se već pobrinuti za peć.

BERTE: Planut će u njoj za trenutak. (Izlazi kroz predsoblje.)

(Hedda klekne na klupicu i ubaci još nekoliko cjepanica u peć.)

(Jørgen Tesman nakon nekoliko trenutaka ulazi iz predsoblja. Izgleda umorno i ponešto ozbiljno. Šulja se na prstima u pravcu otvora vrata i pokušava se provući između zastora.)

HEDDA (kod peći, ne dižući pogled): Dobro jutro.

TESMAN (okrene se): Hedda! (Prilazi joj.) Zaboga – zar si već na nogama, tako rano. Ha?

HEDDA: Da, danas sam vrlo rano ustala.

TESMAN: Bio sam čvrsto uvjeren da još spavaš!

HEDDA: Ne govori tako glasno. Gospođa Elvsted leži u mojoj sobi.

TESMAN: Zar je gospođa Elvsted ovdje provela noć?

HEDDA: Da, pa nitko nije došao po nju.

TESMAN: Ne, pa zaista nije.

HEDDA (zatvara vratašca na peći i ustaje): Onda, zar je bilo tako zabavno kod suca?

TESMAN: Nisi se valjda zabrinula za mene? Ha?

HEDDA: Nisam, to mi nikad ne bi palo na pamet. Ali, pitala sam te je li ti bilo zabavno.

TESMAN: Da, itekako. Ovoga puta. Uglavnom u početku. Jer mi je Ejlert čitao. Došli smo, naime, više od sat vremena prerano. A Brack je imao obaviti više stvari. Za to vrijeme mi je Ejlert čitao.

HEDDA (sjedne kod stola nadesno): Dobro? Smijem li čuti o tome?

TESMAN (sjedne na tabure uz peć): Kažem ti, Hedda, bit će to izvrsna knjiga. Spada zasigurno u nešto najčudnije što je ikad napisano.

HEDDA: Da, da, i –?

TESMAN: Priznat ću ti nešto, Hedda. Nakon njegovog čitanja, u meni se probudilo nešto negativno.

HEDDA: Negativno?

TESMAN: Sjedio sam tamo i zavidio Ejlertu jer mu je uspjelo napisati tako nešto.

HEDDA: Pa da.

TESMAN: Istovremeno znajući da je on – unatoč svojim sposobnostima – nažalost ipak potpuno nepopravljiv.

HEDDA: Valjda misliš da ima više životne hrabrosti od ostalih?

TESMAN: Ne, gospode – on uopće nema mjere u uživanju alkohola.

HEDDA: I što je na kraju svega ispalo?

TESMAN: Pijana posla – da, pijana posla, u cijelosti.

HEDDA: Je li imao vijenac od lišća u kosi?

TESMAN: Vijenac? Ne, to nisam zapazio. No, održao je dug, zbuđen govor posvećen ženi koja ga je nadahnula u radu. Da, tako je rekao.

HEDDA: Je li ju imenovao –?

TESMAN: Ne, nije. Ali ja ne mogu zamisliti da bi to mogao biti netko drugi nego gospođa Elvsted.

HEDDA: Dobro – a gdje ste se onda rastali?

TESMAN: Na putu kući. Svi mi preostali smo krenuli istovremeno. I Brack nam se pridružio kako bi udahnuo malo svježeg zraka. Tu smo se složili da Ejlerta otpratimo kući. Da, jer je bio sasvim prevršio mjeru.

HEDDA: Zasigurno.

TESMAN: Ali, sad dolazi ono čudnovato, Hedda! Ili, možda bih trebao reći, žalosno. Ah – gotovo da se stidim – zbog Ejlerta – uopće to ispričati –

HEDDA: Što –?

TESMAN: Pa, dok smo tako hodali, vidiš, ja sam bio malo zaostao. Onako, svega par minuta.

HEDDA: Da, da, i –?

TESMAN: Dok sam ih pokušavao sustići – znaš li što sam pronašao na ulici? Ha?

HEDDA: Ne, odakle bih to mogla znati?

TESMAN: Ne smiješ to nikad nikome reći, Hedda. Čuješ li! Obećaj mi to zbog Ejlerta. (Izvlači iz džepa kaputa svežanj umotan u papir.) Zamisli – našao sam ovo.

HEDDA: Zar to nije onaj svežanj kojega je jučer imao uza se?

TESMAN: Pa da, to je njegov kompletni, dragocjeni i nenadoknadivi rukopis! Kojeg je tako hodajući izgubio – a da nije ni primijetio. Zamisli, Hedda! Kako žalosno –

HEDDA: Ali, zašto mu ga nisi vratio?

TESMAN: Ta nisam se usudio – u stanju u kojem je bio –

HEDDA: Zar nisi ni nekome od ostalih ništa rekao o tome?

TESMAN: Nisam. To doista nisam htio radi Ejlerta, zasigurno to razumiješ.

HEDDA: Znači, nitko ne zna da ti imaš Løvborgove papire?

TESMAN: Ne. Niti tko smije saznati.

HEDDA: O čemu si s njim razgovarao nakon toga?

TESMAN: Više uopće nismo ni razgovarali. Jer, kad smo stigli do grada, nestao je zajedno s nekolicinom drugih.

HEDDA: Je li? Pa valjda su ga onda otpratili do kuće.

TESMAN: Da, valjda jesu. I Brack je bio otišao svojim putem.

HEDDA: A gdje si ti išao nakon toga?

TESMAN: Da, ja i nekoliko drugih smo pošli s jednim od veselih momaka na jutarnju kavu kod njega. Ili, trebalo bi je gotovo nazvati noćnom kavom. Ali, čim se malo odmorim – morat ću do Ejlerta da mu ovo odnesem.

HEDDA (ispruži ruku prema svežnju): Ne – ne puštaj to iz ruku! Mislim, ne odmah. Smijem li pročitati?

TESMAN: Ne, draga Hedda, to se, zaboga, ne usuđujem.

HEDDA: Ne usuđuješ?

TESMAN: Ne – jer i sama možeš zamisliti kako će biti očajan kad se probudi i shvati da mu nema rukopisa. Moram ti reći da nema kopiju. To je i sam kazao.

HEDDA (gleda ga pomalo ispitivački): Zar se tako nešto ne može ponovno napisati?

TESMAN: Ne, ne može. Razumiješ li, ako nema nadahnuća, onda –

HEDDA: Ah, tako – (Nehajno.) Inače – ovdje je pismo za tebe.

TESMAN: Pismo?

HEDDA (pruža mu ga): Stiglo je rano jutros.

TESMAN: Od tete Julle! Što bi to moglo biti? (Odlaze svežanj na drugi tabure, otvara pismo, brzo ga pregleda i skoči.) O, Hedda, – ona piše da jedna teta Rina leži na samrti!

HEDDA: To je bilo i za očekivati.

TESMAN: Te da ako je želim još jednom vidjeti, moram požuriti. Idem odmah skočiti tamo.

HEDDA (suzdržavajući osmijeh): U skokovima?

TESMAN: Ah, najdraža Hedda – možeš li se prisiliti te i ti poći sa mnom?

HEDDA (okreće se i govori umorno i s odbijanjem): Ne – ne, ne moli me tako nešto. Ne želim vidjeti bolest i smrt. Poštediti me svega toga ružnog.

TESMAN: Da, Bože dragi –! (ushoda se zbunjeno) Moj šešir –? Moj kaput –? Ah, da – u predsoblju –. Iskreno se nadam da još nije prekasno, Hedda? Ha?

HEDDA: Samo ti skoči –

(Berte se pojavi na vratima predsoblja.)

BERTE: Sudac Brack stoji pred vratima i pita smije li ući.

TESMAN: U ovo doba? Ne, sad ga nikako ne mogu primiti.

HEDDA: Ali ja mogu. (Berti.) Zamolite suca da uđe.

(Berte odlazi.)

HEDDA (brzo, šapćući): Svežanj, Tesmane! (Podiže ga sa taburea.)

TESMAN: Da, daj mi ga!

HEDDA: Ne, ne, spremi ću ga dok se ne vratiš. (Odlazi do pisaćeg stola i ugura svežanj između knjiga na polici. Tesman je u žurbi i nije u stanju navući rukavice.)

(Sudac Brack ulazi iz predsoblja.)

HEDDA (kimne mu): E, vi ste baš pravi ranoranilac.

BRACK: Da, zar ne? (Tesmanu) Vi izlazite?

TESMAN: Da, moram do tete. Zamislite – ona je bolesna, ona leži na samrti, jadnica.

BRACK: O Bože, zaista? Onda vas doista ne smijem zadržavati. U tako ozbiljnom trenutku –

TESMAN: Da, moram se zaista požuriti –. Zbogom! Zbogom!

(Žuri kroz predsoblje.)

HEDDA (prilazi): Izgleda da je noćas kod vas bilo i više nego veselo, gospodine suče.

BRACK: Nisam uopće bio u krevetu.

HEDDA: Zar ni vi?

BRACK: Ne, kao što vidite. Ali, što vam je Tesman ispričao o noćnim događajima?

HEDDA: Ah, pa same dosadne stvari. Samo to da su bili budni i negdje pili kavu.

BRACK: Da, toga se sjećam – ali Ejlert izgleda nije bio tamo s njima.

HEDDA: Ne, njega su ranije otpratili kući.

BRACK: I Tesman?

HEDDA: Ne, neki od ostalih, kaže.

BRACK (smiješi se): Jørgen Tesman je zaista lakovjerna duša, gospođo Hedda.

HEDDA: Da, i sam Bog zna. Ali, zar se dogodilo nešto neugodno?

BRACK: Da, zapravo jest.

HEDDA: No, onda je bolje da sjednemo, gospodine suče. Tako ćete moći bolje ispričati.

(Sjedne na stolicu lijevo od stola. Brack uz dulju stranu, blizu nje.)

HEDDA: Onda, dakle?

BRACK: Imao sam posebnih razloga pratiti trag mojih gostiju – ili točnije, nekih od njih, protekle noći.

HEDDA: A između njih je zasigurno i Ejlert Løvborg?

BRACK: Moram priznati – jest.

HEDDA: Sad me doista činite znatiželjnom –

BRACK: Znate li gdje je on, zajedno s par drugih, proveo ostatak noći, gospođo Hedda?

HEDDA: Ako se može prikladno ispričati, to i uradite.

BRACK: Ma da, može se ispričati. Da, otišli su, dakle na vrlo živahnu noćnu zabavu.

HEDDA: Raspojasane vrste?

BRACK: Najraspojasanije.

HEDDA: Nastavite, gospodine suče –

BRACK: Løvborg je tamo bio pozvan otprije. Ja sam to pouzdano znao. Tada je odbio poziv. Jer, kao što znate, postao je novi čovjek.

HEDDA: Gore kod sudskog izvršitelja Elvsteda, da. No, ipak se predomislio?

BRACK: Da, vidite, gospođo Hedda – nažalost ga je obuzeo neki duh noćas kod mene –

HEDDA: Da, čujem da je bio nadahnut.

BRACK: Nadahnut na visokom stupnju. Pa je očito promijenio mišljenje, čini mi se. Jer mi muškarci, nažalost, nismo uvijek tako čvrstih principa kako bismo trebali biti.

HEDDA: Ah, vi ste zasigurno jedna od iznimki, suče Brack. Ali, Løvborg, dakle –?

BRACK: Pa, ukratko – završilo je tako da se našao u salonima gospođice Diane.

HEDDA: Gospođice Diane?

BRACK: Gospođica Diana je bila domaćica noćnoj zabavi. Za izabrani krug prijateljica i obožavatelja.

HEDDA: Je li ona crvenokosa?

BRACK: Jest.

HEDDA: Neka vrsta – pjevačice?

BRACK: Pa, da, jest – i to. Osim toga i veliki lovac – na muškarce – gospođu Hedda. Zasi-gurno ste čuli priče o njoj. Ejlert Løvborg je bio jedan od njezinih najtoplijih zaštit-nika – u danima svog zenita.

HEDDA: I, kako je onda sve završilo?

BRACK: Ne baš prijateljski, izgleda. Gospođica Diana je od početnih nježnosti kasnije prešla na tjelesne obračune –

HEDDA: S Løvborgom.

BRACK: Da. Optužio je nju ili njezine prijateljice za krađu. Tvrdio je da mu je nestala lisnica. Također i druge stvari. Ukratko, napravio je zaista ogromni skandal.

HEDDA: I kako se to zatim razvilo?

BRACK: Razvilo se u sveopću tučnjavu između dama i gospode. Na kraju je došla i poli-cija.

HEDDA: I policija?

BRACK: Da. Bit će to zasigurno skupa zabava za Ejlerta Løvborga, tog ludog čovjeka.

HEDDA: Doista!

BRACK: Navodno je pružao žestoki otpor. Udario jednog od čuvara reda i razderao mu kaput. Tako da su ga morali privesti na postaju.

HEDDA: Odakle vi sve to znate?

BRACK: Od same policije.

HEDDA (gleda preda se): Znači, tako je ispalo. Dakle, nije bio ovjenčan lišćem vinove loze u kosi.

BRACK: Vinove loze, gospođu Hedda?

HEDDA (mijenja ton): Ali, recite mi sad, suče – zašto vi zapravo slijedite i raspitujete se o Ejlertu Løvborgu?

BRACK: Kao prvo, ne bi mi bilo baš svejedno ako se u tijeku istrage otkrije da je tamo dospio izravno od mene.

HEDDA: Zar će biti i istrage?

BRACK: Svakako. Ona će se već odvijati kako bude. No, mislim da ja, kao kućni prijatelj, dugujem vama i Tesmanu ispričati cijelu priču o njegovim noćnim pustolovinama.

HEDDA: Zašto zapravo to mislite, suče Brack?

BRACK: Pa, jer ozbiljno sumnjam da vas ima namjeru iskoristiti kao neku vrstu zaklona.

HEDDA: Ali, kako vam to pada na pamet?

BRACK: O Bože – pa nemojmo biti slijepi, gospođo Hedda. Ova gospođa Elvsted zasigurno nema namjeru napustiti grad.

HEDDA: Pa, ako među njima i postoji nešto, ima valjda puno drugih mjesta gdje bi se mogli sastajati.

BRACK: Svaka čestita kuća će odsad biti zatvorena za Ejlerta Løvborga.

HEDDA: Pa bi i moja to trebala biti, mislite?

BRACK: Da. Moram priznati da bi mi bilo više nego neugodno kad bi taj gospodin ovdje imao uporište. Kad bi se, kao suvišan – i neprikladan – mogao nametnuti u –

HEDDA: – u trokut?

BRACK: Upravo tako. Za mene bi to bilo isto kao i postati beskućnik.

HEDDA (gleda ga smiješeći se): Znači – jedini pijevac u dvorištu – to je vaš cilj.

BRACK (kima polako i spusti glas): Da, to je moj cilj. I borit ću se za njega – svim sredstvima koja su mi na raspolaganju.

HEDDA (smiješak joj tada nestane): Vi zasigurno morate biti opasan čovjek – kad to zatreba.

BRACK: Mislite?

HEDDA: Da, počinjem to misliti. Ja se doduše ne brinem, sve dok ne padnem u vašu nemilost.

BRACK (smije se dvosmisleno): Da – da, gospođo Hedda – imate pravo u tome. Tko zna što bih u tom slučaju bio u stanju učiniti.

HEDDA: Ali, gospodine suče! Ta to zvuči gotovo kao prijetnja.

BRACK (ustaje): O, daleko od toga! Vidite – trokut je najlakše održavati i braniti dobrovoljnim snagama.

HEDDA: To i ja smatram.

BRACK: Da, ja sam sad eto rekao što sam imao. Sad bih trebao prema kući. Zbogom, gospođo Hedda!

(Ide prema staklenim vratima.)

HEDDA (ustaje): Idete kroz vrt?

BRACK: Da, to mi je najkraći put.

HEDDA: Da, a k tome i diskretan.

BRACK: Vrlo točno. Ja nemam ništa protiv stražnjih prilaza. Ponekad su i oni jednako pikantni.

HEDDA: Kad se puca napunjenim oružjem, mislite?

BRACK (na vratima, smije joj se): O, pa ne puca se valjda na pitome pijevce u vlastitom dvorištu!

HEDDA (također se smije): O ne, kad se nema više od jednog – (Kimaju za pozdrav, smijući se. On odlazi. Ona zatvara vrata za njim.)

(Hedda stoji za trenutak uozbiljena i gleda prema vani. Zatim odlazi i gleda kroz zavjese na stražnjem zidu. Potom ode do pisaćeg stola, pronalazi Løvborgov svežanj i sprema ga se prolistati. Iz predsoblja se začuje Bertin povišeni glas. Hedda se okreće i sluša. Zatim brzo spremi i zaključa svežanj u ladicu te položi ključ na stol.)

(Ejlert Løvborg u ogrtaču i sa šešikom u ruci, naglo otvara vrata predsoblja. Izgleda ponešto zbunjen i uzrujan.)

LØVBORG (okrenut prema vratima predsoblja): Ta kažem vam, ja moram i hoću unutra!

Evo, vidite! (Zatvara vrata, okreće se, ugleda Heddu i odmah se svlada te pozdravlja.)

HEDDA (kod pisaćeg stola): Pa, gospodine Løvborg, dolazite prilično kasno po Teu.

LØVBORG: Ili prilično rano do vas. Ispričavam se na tome.

HEDDA: Otkud znate da je ona još kod mene?

LØVBORG: Na njezinom stanu su mi rekli da je nije bilo cijele noći.

HEDDA (odlazi do glavnog stola): Jeste li što zapazili kod ljudi na njezinom stanu, kad su vam to rekli?

LØVBORG (gleda je upitno): Zapazio?

HEDDA: Mislim, jesu li izgledali kao da imaju neke primisli o tome?

LØVBORG (odjednom shvaća): Ah, sad mi je jasno! Vučem je za sobom u blato! Ipak – ne, nisam ništa zapazio. – Tesman zasigurno još nije ustao?

HEDDA: Ne – mislim da nije –

LØVBORG: Kad je stigao kući?

HEDDA: Vrlo kasno.

LØVBORG: Je li vam što ispričao?

HEDDA: Da, čula sam da je bilo zaista veselo kod suca Bracka.

LØVBORG: Ništa više?

HEDDA: Ne, mislim da ne. Uostalom, bila sam užasno pospana –

(Gospođa Elvsted ulazi kroz zavjese na stražnjim vratima.)

GOSPOĐA ELVSTED (ide prema njemu): Ah, Løvborg! Napokon –!

LØVBORG: Da, napokon. I prekasno.

GOSPOĐA ELVSTED (gleda ga u strahu): Što je prekasno?

LØVBORG: Sve je prekasno. Gotovo je sa mnom.

GOSPOĀA ELVSTED: O ne, ne – ne govori tako!

LØVBORG: I ti ćeš to isto reći, kad čuješ –

GOSPOĀA ELVSTED: Ne želim ništa čuti!

HEDDA: Možda želite razgovarati s njom nasamo? Onda ja idem.

LØVBORG: Ne, ostanite. Molim vas.

GOSPOĀA ELVSTED: Da, ali opet kažem, ja ne želim ništa čuti!

LØVBORG: To što želim reći nije o sinoćnjim avanturama.

GOSPOĀA ELVSTED: Nego o čemu?

LØVBORG: O tome da se naši putovi sad moraju razići.

GOSPOĀA ELVSTED: Razići!

HEDDA (nehotice): Zнала sam!

LØVBORG: Jer više mi nisi potrebna, Tea.

GOSPOĀA ELVSTED: Kako mi to možeš reći! Da ti više ne trebam! Pa moja pomoć ti je valjda jednako potrebna sad, kao što je bila i prije? Pa, valjda ćemo i dalje nastaviti raditi zajedno!

LØVBORG: Od danas više nemam namjeru raditi.

GOSPOĀA ELVSTED (u očaju): A što bi onda trebao biti smisao mog života?

LØVBORG: Moraš pokušati živjeti na način kao da me nikad nisi poznavala.

GOSPOĀA ELVSTED: Ali, to ne mogu!

LØVBORG: Moraš pokušati, Tea. Vрати se kući –

GOSPOĀA ELVSTED (protiveći se): Nikad više! Tamo gdje si ti, i ja moram biti! Ne dam se ja samo tako otjerati! Hoću biti ovdje, prisutna. Zajedno s tobom, kad izađe knjiga.

HEDDA (poluglasno, napeto): Ah, knjiga – da!

LØVBORG (pogleda je): Moja i Teina knjiga. Jer to i jest.

GOSPOĀA ELVSTED: Da, ja osjećam da jest. Zato i imam pravo biti s tobom kad se pojavi! Hoću vidjeti kad te ponovo budu obasipali poštovanjem i čašću. I veselje – veselje želim s tobom podijeliti.

LØVBORG: Tea, naša knjiga se nikad neće pojaviti.

HEDDA: Oh!

GOSPOĀA ELVSTED: Neće se pojaviti!?

LØVBORG: Ne može se pojaviti.

GOSPOĀA ELVSTED (u tjeskobnoj slutnji): Løvborg – što si učinio s bilješkama!

HEDDA (gleda ga uzbuđeno): Da, bilješke –?

GOSPOĀA ELVSTED: Gdje su?

LØVBORG: O, Tea – bolje me ne pitaj.

GOSPOĀA ELVSTED: Da, da, hoću znati. Imam na to pravo.

LØVBORG: Bilješke –. U redu, onda – bilješke sam iskidao u tisuće komada.

GOSPOĀA ELVSTED (vrisne): O ne, ne –!

HEDDA (nehotice): Ali to uopće nije –!

LØVBORG (pogleda je): – nije istina, mislite?

HEDDA (pribere se): Pa dobro, dakako da jest. Kad već to i sami kažete. Ali je zazvučalo tako pogrešno –

LØVBORG: Ali je istinito!

GOSPOĀA ELVSTED (krši ruke): O Bože – o Bože, Hedda – uništio svoje vlastito djelo.

LØVBORG: Ja sam uništio svoj vlastiti život. Pa sam valjda onda mogao iskidati i svoje životno djelo –

GOSPOĀA ELVSTED: To si, znači, uradio prošle noći!

LØVBORG: Da, kao što čuješ. U tisuću komada. I bacio ih u fjord. Daleko van. U slanu morsku vodu. Neka ih ona nosi. Nosi strujom i vjetrom. Dok ne potonu. Sve dublje i dublje. Poput mene, Tea.

GOSPOĀA ELVSTED: Znaš li što, Løvborg, sve ovo oko knjige –. Do kraja života ću imati isti osjećaj kao da si ubio malo dijete.

LØVBORG: Imaš pravo! Ovo i jest čedomorstvo!

GOSPOĀA ELVSTED: Ali, kako si onda mogao –? Ta bilo je to i moje dijete?

HEDDA (gotovo nečujno): Ah, dijete –

GOSPOĀA ELVSTED (teško dišući): Gotovo, znači. Da! Da, idem sad, Hedda.

HEDDA: Ali, nećeš valjda oputovati?

GOSPOĀA ELVSTED: Ah, ni sama ne znam što mi je raditi. Sad je sve ispred mene crno.
(Izlazi kroz vrata predsoblja.)

HEDDA (stoji u kratkoj stanci): Znači, nećete je ispratiti kući, gospodine Løvborg?

LØVBORG: Ja? Kroz ulice? Zar bi je ljudi trebali vidjeti kako ide sa mnom?

HEDDA: Pa ja ne znam što se inače još dogodilo protekle noći. Zar je doista nemoguće popraviti barem nešto od toga?

LØVBORG: Nije u pitanju samo ova noć. To znam zasigurno. Radi se o tome da ja više nemam želje za takvim životom. Hrabrost življenja i prkos, to je ono što je u meni slomila.

HEDDA (gleda preda se): Slatka mala budala je uplela prste u nečiju sudbinu. (Pogleda ga.) Ipak, kako ste mogli biti tako okrutni prema njoj?

LØVBORG: Nije to bilo okrutno!

HEDDA: Uništiti sve ono što joj je ispunjavalo misli toliko dugo, dugo vremena! To ne nazivate okrutnim?

LØVBORG: Vama mogu reći istinu, Hedda.

HEDDA: Istinu?

LØVBORG: Prvo mi obećajte – dajte mi vašu riječ da ono što vam sad povjerim Tea nikad neće saznati.

HEDDA: Imate moju riječ.

LØVBORG: Dobro. Onda vam mogu reći da ono što sam upravo ovdje ispričao nije istina.

HEDDA: O bilješkama?

LØVBORG: Da. Nisam ih bacio u fjord.

HEDDA: Ne, ne –. Ali – pa gdje su onda?

LØVBORG: Svejedno sam ih uništio. U suštini, Hedda!

HEDDA: Ne razumijem vas potpuno.

LØVBORG: Tea je rekla da ono što sam napravio smatra čedomorstvom.

HEDDA: Da – to je rekla.

LØVBORG: No, ubiti svoje dijete – to nije najgore što mu otac može učiniti.

HEDDA: Zar nije najgore?

LØVBORG: Ne. Upravo sam i želio poštediti Teu da čuje ono najgore.

HEDDA: A što je to najgore?

LØVBORG: Zamislite si, Hedda, čovjeka – onako pred zoru, nakon burno probančene noći – koji dolazi kući majci svog djeteta i kaže: bio sam vani i pijančevao – uza se sam imao naše dijete, a sad nemam pojma gdje je. Možda je upalo u vodu i utopilo se – ili ga je pak netko oteo.

HEDDA: Ah, na koncu konca – ipak se ovdje radi samo o knjizi –

LØVBORG: Teina cijela i čista duša je bila u toj knjizi.

HEDDA: Da, to i kažete.

LØVBORG: Tako da zasigurno možete shvatiti da za nju i mene više nema budućnosti.

HEDDA: A kojim onda putem mislite ići?

LØVBORG: Nijednim. Samo želim sve ovo okončati. Što prije, to bolje.

HEDDA (približi se korak): Ejlert Løvborg – slušajte sad – biste li se mogli pobrinuti da se to dogodi u ljepoti?

LØVBORG: U ljepoti? (Sa smiješkom.) Ovjenčan lišćem vinove loze, kako ste to nekad zamišljali –!

HEDDA: O ne. Vinova loza – u to više ne vjerujem. Ali u ljepotu, ipak još uvijek. Barem jednom, ovoga puta! Zbogom! Sad morate poći. I više se ovdje ne vraćati.

LØVBORG: Zbogom, gospodo. Pozdravite mi Jørgena Tesmana. (Sprema se otići.)

HEDDA: Ne, čekajte! Ipak ponesite jednu uspomenu na mene.

(Odlazi do pisaćeg stola te otvara ladicu i kutiju s pištoljima. Prilazi ponovo Løvborgu noseći jedan od pištolja.)

LØVBORG (gleda je): Ovo? Je li to ta uspomena?

HEDDA (kima – polagano): Prepoznajete li ga? Jednom je bio podignut prema vama.

LØVBORG: Trebali ste ga tada upotrijebiti.

HEDDA: Sada možete to sami učiniti.

LØVBORG (sprema pištolj u unutrašnji džep kaputa): Hvala!

HEDDA: I onda – u ljepoti, Ejlert Løvborg. Samo mi to obećajte!

LØVBORG: Zbogom, Hedda Gabler. (Izlazi kroz vrata predsoblja.)

(Hedda nakratko osluškuje kod vrata. Potom odlazi do pisaćeg stola i uzima svežanj s rukopisom, malo zagleda između korica, napola izvlači neke od stranica i gleda ih. Zatim sa svime prilazi i sjeda u naslonjač pored peći. Svežanj joj leži u krilu. Zakratko otvara vratašca peći a potom i svežanj.)

HEDDA (ubaci jedan arak u vatru i šapće sama sebi): Neka tvoje dijete sad izgori, Tea! – Ti s kovčavom kosom! (Ubacuje još nekoliko araka u peć.) Tvoje i Ejlertovo dijete. (Ubacuje ostatak unutra.) Sad spaljujem, – sad spaljujem dijete.

Svršetak trećeg čina

Četvrti čin

(Iste prostorije kod Tesmanovih. Večer je. Dnevna soba leži u mraku. Stražnja soba je osvijetljena svjetiljkom koja visi iznad stola. Zavjese na staklenim vratima su navučene.)

(Hedda, odjevena u crno, hoda naokolo u mračnoj prostoriji. Potom ulazi u stražnju sobu i odlazi na lijevu stranu. Čuje se nekoliko akorda s klavira. Zatim se opet pojavi i uđe u dnevnu sobu.)

(Berte dolazi s desne strane kroz stražnju sobu noseći upaljenu svjetiljku koju zatim polaže na stol ispred kutne sofe u salonu. Oči su joj uplakane i ima crne vrpce na pregači. Izlazi tiho i pažljivo nadesno. Hedda prilazi staklenim vratima, pomiče zastor malo u stranu i gleda u mrak.)

(Ubrzo zatim iz predsoblja ulazi gospođica Tesman, u crnini, sa šeširom i velom. Hedda joj ide ususret i pruža joj ruku.)

GOSPOĐICA TESMAN: Da, Hedda, evo dolazim u crnini. Jer, moja sirota sestra je eto naposljetku pronašla mir.

HEDDA: Već to znam, kao što i vidite. Tesman mi je poslao poruku.

GOSPOĐICA TESMAN: Da, to je obećao. Ali, svejedno sam mislila da Heddi – ovdje u kući života – moram osobno priopćiti o smrti.

HEDDA: Vrlo ljubazno od vas.

GOSPOĐICA TESMAN: O, barem da nije baš sad umrla. U Heddinoj kući ne bi trebalo biti žalosti u ovim trenucima.

HEDDA (skreće razgovor): Umrla je tiho i mirno, gospođice Tesman?

GOSPOĐICA TESMAN: O, tako divno – tako mirno se riješila svog bremena. I još k tome ona neizreciva sreća da je još jednom, posljednji put vidjela Jørgena. Mogla se od njega oprostiti... – Zar on još nije stigao kući?

HEDDA: Nije. Napisao je da ga ne čekam – ali, molim vas, sjednite.

GOSPOĐICA TESMAN: Ne, hvala, draga, blagoslovljena Hedda. Zahvaljujem, ali nemam vremena. Moram kući i pobrinuti se za nju i pripremiti je za što ljepšu sahranu.

HEDDA: Mogu li vam ja nečim pomoći?

GOSPOĐICA TESMAN: Ne, Hedda – u ovo vrijeme nemojte misliti na smrt – samo na život.

HEDDA: Mislina se ne može samo tako upravljati.

GOSPOĐICA TESMAN (uporno nastavlja): Da, takav je život. Kod nas kući će se sad šiti posmrtna odora, a ovdje, uskoro – nešto sasvim drugo, hvala Bogu.

(Jørgen Tesman ulazi kroz vrata predsoblja.)

HEDDA: Ah, dobro da si i ti napokon stigao.

TESMAN: Ti si ovdje, teta Julle?

GOSPOĐICA TESMAN: Upravo sam bila na odlasku, dragi moj dječáče. Jesi li obavio sve što si mi obećao?

TESMAN: Ne, bojim se da sam zaboravio pola od svega što si me zamolila. Ostalo ću morati obaviti sutra. U glavi mi sve zuji i ne mogu sabrati misli danas.

GOSPOĐICA TESMAN: Ali Jørgen – ta nemoj to tako teško prihvaćati.

TESMAN: Kako to misliš?

GOSPOĐICA TESMAN: Budi sretan u žalosti. Sretan toga što se dogodilo. Baš kao i ja.

TESMAN: Ah da, da. Ti misliš na tetu Rinu.

HEDDA: Sad ćete biti usamljeni, gospođice Tesman.

GOSPOĐICA TESMAN: Prvih dana, da. Ali zasigurno to neće dugo potrajati, nadam se. Računam da sobica blažene Rine neće ostati prazna.

TESMAN: Je li? Misliš li je izdati – a kome?

GOSPOĐICA TESMAN: Ah, pa uvijek se nađe netko jadan i bolestan, kome treba briga i njega – nažalost.

HEDDA: Zar biste doista opet preuzeli takvo breme na sebe?

GOSPOĐICA TESMAN: Breme! Neka vam Bog oprostí, dijete – to meni zaista nije bilo breme.

HEDDA: Da, ali ako to bude neka potpuno strana osoba?

GOSPOĐICA TESMAN: Ah, s bolesnicima se čovjek brzo sprijatelji. I ja također imam potrebu da nekome posvetim život. Možda bi i ovdje u kući uskoro mogla biti pokojna zadaća za staru tetku.

HEDDA: Ah, ta nemojte se o nama uopće brinuti.

TESMAN: Da, zamisli kako bi se nas troje mogli divno slagati, kad –

HEDDA: Kad –?

TESMAN (nemirno): Ah, ništa. Sve će zasigurno biti u redu, zar ne?

GOSPOĐICA TESMAN: No, mislim da vas dvoje očito imate o čemu razgovarati. (Smiješi se.) Možda i Hedda ima nešto tebi ispričati, Jørgen. Zbogom! Sad moram kući, k Rini. (Okreće se kod vrata.) Bože, kako je to ipak čudno! Rina je sad istovremeno kod mene i kod blaženog Jochuma.

TESMAN: Da, zaista, ha, teta Julle!

(Gospođica Tesman izlazi kroz vrata predsoblja.)

HEDDA (prati Tesmana hladnim i ispitivačkim pogledom): Gotovo mi se čini da ova smrt teže pada tebi nego njoj.

TESMAN: Ne, ne radi se o smrti. Brinem se za Ejlerta – to je ono što mene trenutno okupira.

HEDDA (brzo): Ima li što nova o njemu?

TESMAN: Bio sam do njega kako bih mu poručio da je rukopis na sigurnom –

HEDDA: Jesi li ga našao?

TESMAN: Ne. Nije bio kod kuće. Ali sam kasnije susreo gospođu Elvsted, koja mi je ispričala da je jutros rano bio ovdje.

HEDDA: Jest, došao je upravo nakon tvog odlaska.

TESMAN: I da je navodno rekao da je iskidao rukopis u komade. Je li?

HEDDA: Da, to je ustvrdio.

TESMAN: Ali, zaboga, pa to znači da je bio sasvim poremećen! Zar mu ga nisi vratila?

HEDDA: Ne, nije ga dobio.

TESMAN: Pa valjda si mu rekla da je kod nas?

HEDDA: Nisam. (Brzo.) Jesi li to rekao gospođi Elvsted?

TESMAN: Ne, nisam htio. Želio sam mu to sam reći. Zamisli, ako u svom očaju sad na sebe podigne ruku! Daj mi rukopis, Hedda. Idem se smjesta požuriti do njega. Gdje si stavila svežanj?

HEDDA (hladna i nepokretna, pridržava se naslonjača): Nemam ga više.

TESMAN: Nemaš ga! Za Boga miloga, kako to misliš!

HEDDA: Zapalila sam ga!

TESMAN (uzrujano, u panici): Zapalila! Zapalila Ejlertov rukopis!

HEDDA: Ne viči toliko. Sluškinja bi te mogla čuti.

TESMAN: Zapalila! Ali, gospode Bože –! Ne, ne, ne – to nije istina!

HEDDA: Pa – ipak jest.

TESMAN: Ali, jesi li uopće svjesna što si učinila, Hedda? Pa to je protuzakoniti odnos prema pronađenoj imovini. Promisli o tome! Da, zapitaj samo suca Bracka, pa ćeš vidjeti.

HEDDA: Zasigurno je najbolje da o tome ne govoriš – ni sucu, ali ni bilo kome drugome.

TESMAN: Ali, kako si uopće mogla učiniti nešto tako nečuveno! Kako ti je moglo pasti na pamet? Iz kojeg razloga? Odgovori!

HEDDA (prigušuje gotovo nevidljiv osmijeh): Uradila sam to radi tebe, Jørgen.

TESMAN: Radi mene!

HEDDA: Kad si jutros došao kući i ispričao da ti je on čitao –

TESMAN: Da, da, i?

HEDDA: Tada si priznao da su mu i zavidan.

TESMAN: O Bože, pa to nisam mislio sasvim doslovno.

HEDDA: Svejedno. Nisam mogla podnijeti misao da bi te netko mogao pogurati u sjenu.

TESMAN (emotivno, između sumnje i veselja): Hedda! – O, je li to istina! – Ali, ali – dosad nikad nisam osjetio tvoju ljubav na takav način.

HEDDA: Pa, onda je bolje da saznaš – da upravo sad – (naglo prekine) Ne, ne – možeš pitati tetu Julle. Ona će ti već reći o čemu se radi.

TESMAN: O, gotovo mislim da sam te razumio, Hedda! (Sklapa ruke.) Ne, Bože dragi, ti – je li moguće! Što?

HEDDA: Ne galami toliko. Djevojka te može čuti.

TESMAN (smijući se u velikom veselju): Djevojka! Ne, ti si zaista neprocjenjiva, Hedda! Djevojka – pa to je samo Berte! Otići ću joj to i sam ispričati.

HEDDA (stišće ruke u očaju): Ah, ovo me sve tako uništava – samljevena sam od svega!

TESMAN: Od čega, Hedda? Ha?

HEDDA (hladno, suzdržano): Od svega ovoga – smiješnog – Jørgene.

TESMAN: Smiješnog? Zar je smiješno što sam tako sretan? – Možda je ipak bolje ništa ne kazati Berti.

HEDDA: Ma ne, dapače – baš to učini!

TESMAN: Ne, ne, još ne. No, teta Julle to mora saznati. I to da me konačno zoveš Jørgen! O, teti Julli će biti tako drago, tako drago!

HEDDA: Kad čuje da sam spalila papire Ejlerta Løvborga – radi tebe?

TESMAN: Ne! O tim papirima nitko ne smije znati. Ali da ti tako osjećaš za mene, Hedda – pa o tome teta Julle baš mora čuti! Nego, tvoja promjena prema meni – može li to biti jer – možda je to uobičajeno kod žena u tom stanju?

HEDDA: Mislim da je bolje da pitaš tetu Julle i o tome.

TESMAN: Da, i hoću, prvom prilikom. (Ponovo uznemiren i zabrinut.) Ne, ali – zaboga, rukopis! Bože, to je baš strašno za jadnog Ejlerta.

(Gospođa Elvsted, odjevena u isto kao i za prvog posjeta, sa šeširom i ogrtačem, ulazi kroz vrata predsoblja.)

GOSPOĐA ELVSTED (brzo pozdravlja i govori vrlo uzbuđeno): Ah, draga Hedda, nemoj mi zamjeriti što ponovo dolazim.

HEDDA: Što se dogodilo, Tea?

TESMAN: Je li opet nešto sa Ejlertom Løvborgom? Ha?

GOSPOĐA ELVSTED: O, da – tako se bojim da mu se dogodila neka nesreća.

HEDDA (hvata je za ruku): Ah – misliš?

TESMAN: Ta odakle vam ta pomisao, gospođo Elvsted!

GOSPOĐA ELVSTED: Pa, čula sam kako pričaju o njemu u pansionu – baš kad sam bila stigla tamo. Ah, a i gradom danas kruže najnevjerojatnije glasine o njemu.

TESMAN: Da, zamislite, to sam i ja čuo. Povrh toga mogu posvjedočiti da je otišao ravno kući i legao.

HEDDA: Dobro, što ste onda čuli u pansionu?

GOSPOĐA ELVSTED: Ah, gotovo ništa. Pitanje je da li radi toga što ni sami ne znaju više, ili –. Kada su me ugledali, zavladao je tišina. A pitati, to se nisam usudila.

TESMAN (hoda uznemireno okolo po sobi): Nadajmo se da su sve to samo glasine.

GOSPOĐA ELVSTED: Ali, mislim da ipak nisu – spominjano je nešto o bolnici!

TESMAN: Bolnici!

HEDDA: Ne – to je nemoguće!

GOSPOĐA ELVSTED: Bila sam tako zabrinuta za njega, te sam otišla gore do njegove sobe i pitala za njega.

HEDDA: Čak i to si se usudila, Tea!

GOSPOĐA ELVSTED: Da, pa što sam drugo trebala učiniti? Nisam mogla dulje trpjeti tu neizvjesnost.

TESMAN: Ali, očito ga niste susreli?

GOSPOĐA ELVSTED: Ne. A ni ljudi nisu znali ništa o njemu. Rekli su da nije bio kod kuće od jučer poslijepodne.

TESMAN: Jučer! Kakve besmislice!

GOSPOĐA ELVSTED: Sigurna sam da mu se nešto dogodilo.

TESMAN: Ti, Hedda – mislim da je najbolje da izađem i pokušam rasvijetliti slučaj!?

HEDDA: Ne, ne, ti se u ovo ne miješaj.

(Sudac Brack, sa šeširom u ruci, ulazi kroz vrata predsoblja, koja Berte otvara i zatvara za njim. Izgleda ozbiljno i nijemo pozdravlja.)

TESMAN: Ah, tu ste, dragi suče?

BRACK: Da, morao sam doći.

TESMAN: Po vama vidim da ste dobili obavijest od tete Julle.

BRACK: Također i to, jesam.

TESMAN: Zar to nije žalosno? Ha?

BRACK: Pa, dragi Tesmane, kako se uzme.

TESMAN (gleda ga s nerazumijevanjem): Možda se još nešto dogodilo?

BRACK: Da, jest.

HEDDA (napeto): Nešto žalosno, suče Brack?

BRACK: I to također – kako se uzme, gospođo.

GOSPOĐA ELVSTED (nehotice plane): O, to je nešto u vezi Ejlerta Løvborga!

BRACK (okrene pogled prema njoj): Odakle to gospođi pada na pamet? Zar gospođa možda već nešto zna –?

GOSPOĐA ELVSTED (zbunjena): Ne, ne, nipošto; ali –

TESMAN: Ali, zaboga, pa recite više!

BRACK (sliježe ramenima): Dobro, eto – nažalost – Ejlert Løvborg leži u bolnici i najvjerojatnije je već na samrti.

GOSPOĐA ELVSTED (vrisak): O Bože, o Bože –!

TESMAN: U bolnici! I na samrti!

HEDDA (nehotice): To je bilo brzo –!

GOSPOĐA ELVSTED (rastuženo): A rastali smo se bez pomirbe, Hedda!

HEDDA (šapće): Ali, Tea – Tea, ipak!

GOSPOĐA ELVSTED (ne obraća na nju pozornost): Moram k njemu! Moram ga vidjeti još živog.

BRACK: To vam neće biti od pomoći, gospođo. Nitko ne smije k njemu.

GOSPOĐA ELVSTED: Oh, ali barem mi recite što mu se dogodilo! O čemu se radi?

TESMAN: Da, jer on zasigurno nije sam sebi –! Što?

HEDDA: Jest, ja sam uvjeren da jest.

TESMAN: Hedda, ta kako samo možeš –!

BRACK (još uvijek je drži na oku): Nažalost, vrlo točno ste pogodili, gospođo Tesman.

GOSPOĐA ELVSTED: O, kakav užas!

TESMAN: Sam sebi presudio!

HEDDA: Ustrijelio se!

BRACK: Također točno pogodeno, gospođo.

GOSPOĐA ELVSTED (pokušava se sabrati): Kad se to dogodilo, gospodine suče?

BRACK: Danas poslijepodne. Između tri i četiri.

TESMAN: Ali, zaboga, a gdje je to učinio? Ha?

BRACK (malo nesigurno): Gdje? Pa, dragi moj – valjda u svom stanu.

GOSPOĐA ELVSTED: Ne, to ne može biti točno. Ja sam tamo bila između šest i sedam.

BRACK: Pa onda zasigurno negdje drugdje. Ja ne znam točno. Jedino znam da su ga pro-našli –. Pucao je sebi – u prsa.

GOSPOĀA ELVSTED: O, strašne li misli! Da je tako trebao skončati!

HEDDA (Bracku): U prsa?

BRACK: Da – pa to sam i rekao.

HEDDA: Znači, ne u sljepoočnicu?

BRACK: U prsa, gospoĀo Tesman.

HEDDA: Da, da, i u prsa je takoĀer dobro.

BRACK: Kako to mislite, gospoĀo?

HEDDA (s odbijanjem): Ah ništa – nikako.

TESMAN: A rana je opasna po život, kažete?

BRACK: Rana je apsolutno smrtonosna. Vjerojatno je već i skončao.

GOSPOĀA ELVSTED: Da, da, to i ja osjećam! Gotovo je! Gotovo! O, Hedda –!

TESMAN: Ali, dajte mi recite, – odakle vam je sve to poznato?

BRACK (kratko): Preko jednoga od ljudi iz policije. Jednoga s kojim sam imao razgovarati.

HEDDA (glasno): Konačno i neko korisno djelo!

TESMAN (ustrашen): Zaboga – što to kažeš, Hedda!

HEDDA: Kažem da u tome ima ljepote.

BRACK: Hm, gospoĀo Tesman –

TESMAN: Ljepote! Ljepote, kažeš?!

GOSPOĀA ELVSTED: O, Hedda, kako možeš govoriti o ljepoti kod takvog nedjela!

HEDDA: Ejlert Løvborg se obračunao sa samim sobom. Imao je hrabrosti učiniti to – što je bilo potrebno učiniti.

GOSPOĀA ELVSTED: Ne, nije se tako dogodilo! Učinio je to u poremećenom stanju.

TESMAN: Učinio je to u očajju!

HEDDA: Nije. Sigurna sam u to.

GOSPOĀA ELVSTED: Ali jest! U zabludi –! Jednako kao i kad je u komadiće iskidao naše bilješke.

BRACK (začudeno): Bilješke? Rukopis, mislite? Zar ga je iskidao u komade?

GOSPOĀA ELVSTED: Da, učinio je to noćas.

TESMAN (šapće vrlo tiho): Ah, Hedda, ovo će nas proganjati zauvijek.

BRACK: Hm, to je baš čudno.

TESMAN (hoda okolo po prostoriji): Pomislite na koji način Ejlert napušta ovaj svijet! Usto, bez da ostavi ono što bi ga proslavilo –

GOSPOĀA ELVSTED: Ah, kad bi se barem moglo ponovo sastaviti!

TESMAN: Da, zamislite kad bi! Ne znam što bih dao –

GOSPOĐA ELVSTED: Možda se i može, gospodine Tesman.

TESMAN: Kako to mislite?

GOSPOĐA ELVSTED (pretražuje džepove haljine): Pogledajte ovdje. Sačuvala sam pojedinačne bilješke, koje je imao uza se dok je diktirao.

HEDDA (približi se za korak): O –!

TESMAN: Zar ste ih sačuvali, gospođo Elvsted!

GOSPOĐA ELVSTED: Da, evo ih ovdje. Ponijela sam ih pri odlasku. I tako su mi ostali ležati u džepu –

TESMAN: Dajte da vidim!

GOSPOĐA ELVSTED (pruži mu skupinu listića): Ali, nisu uopće u nekom redoslijedu – potpuno su nepovezani.

TESMAN: Zamislite kad bi nam ipak pošlo za rukom? Zajedničkim snagama?

GOSPOĐA ELVSTED: O da, pa hajdemo barem pokušati –

TESMAN: Uspjet će! Mora uspjeti! Posvetit ću život tome!

HEDDA: Ti, Jørgene? Tvoj život?

TESMAN: Da, ili točnije, sve vrijeme koje imam na raspolaganju. Moje vlastite zbirke moraju zasad čekati. Hedda – shvaćaš li me? Toliko sam ipak dužan uspomeni na Ejlerta Løvborga.

HEDDA: Moguće.

TESMAN: A sad, draga gospođo Elvsted, nas dvoje se trebamo sabrati. Zaboga, pa sad se žalospjevi oko svega što se dogodilo više ne isplate? Sad je najpotrebnije da se što prije i bolje saberemo, tako da...

GOSPOĐA ELVSTED: Da, da, gospodine Tesman, pokušat ću to svim snagama.

TESMAN: Dobro, dođite ovamo. Idemo odmah pregledati bilješke. Gdje ćemo sjesti? Ovdje? Ne, bolje je tamo, u sobu. Oprostite, dragi suče! Idemo, gospođo Elvsted.

GOSPOĐA ELVSTED: Ah Bože, – kad bi nam to barem uspjelo.

(Tesman i gospođa Elvsted odlaze u stražnju sobu. Ona skida šešir i ogrtač. Oboje sjedaju za stol ispod viseće svjetiljke i pomno se posvećuju istraživanju papira. Hedda odlazi do peći i sjeda u naslonjač. Kratko zatim prilazi joj Brack.)

HEDDA (poluglasno): Ah, suče – kakvog li oslobođenja u svemu ovome oko Ejlerta Løvborga.

BRACK: Oslobođenja? Da, za njega je to zasigurno oslobođenje –

HEDDA: Mislim, za mene. Oslobođenje u vidu spoznaje da se na ovom svijetu ipak može dobrovoljno izvesti nešto hrabro. Nešto na što i nehotice može pasti tračak ljepote.

BRACK (smiješi se): Hm – draga gospođo Hedda –

HEDDA: Ah, znam što mislite. Jer, ni vi ipak niste ništa više nego čovjek od struke, baš poput...

BRACK (gleda je odlučno): Jesam li potpuno u krivu ako kažem da vam je Ejlert Løvborg značio više nego što ste i sami svjesni?

HEDDA: Na to neću odgovoriti. Jedino znam da je Ejlert Løvborg imao hrabrosti živjeti na svoj vlastiti način. A sada – ta veličina! U kojoj je ljepota. To, da je imao snagu i volju završiti gozbu života – tako rano.

BRACK: Žao mi je, gospođo Hedda – ali sam prisiljen iščupati vas iz te lijepe zablude.

HEDDA: Zablude?

BRACK: Iz koje biste ionako svejedno bili uskoro iščupani.

HEDDA: A to je, dakle?

BRACK: On se nije ustrijelio – svojevolumno.

HEDDA: Nije svojevolumno!

BRACK: Ne. Moja pripovijest nije bila posve istinita.

HEDDA (uzbuđeno): Jeste li nešto prešutjeli? Što?

BRACK: Malo sam je promijenio – radi jadne gospođe Elvsted.

HEDDA: Na koji način?

BRACK: Pri mom dolasku, već je bio mrtav.

HEDDA: U bolnici.

BRACK: Tako je. Bez da je došao svijesti.

HEDDA: Što ste još prešutjeli?

BRACK: Nije se ustrijelio u svojoj sobi.

HEDDA: Zar to nije svejedno?

BRACK: Baš i nije. Jer, moram vam naime reći – Ejlert Løvborg je pronađen ustrijeljen u budoaru gospođice Diane.

HEDDA (zamalo da skoči, ali se umjesto toga baca nazad u naslonjač): Ta to je nemoguće, suče Brack! Tamo nije mogao danas opet biti!

BRACK: Bio je tamo danas poslijepodne. Došao zahtijevati, kako je kazao, povratak nečega što mu je oduzeto. Tlapio je o nekom nestalom djetetu –

HEDDA: Ah – tako –

BRACK: Pomislio sam da bi to mogao biti njegov rukopis. Ali, kako čujem, njega je očito sam uništio. Tako da se valjda moralo raditi o novčaniku.

HEDDA: Da, valjda. Dakle, tamo – tamo je, znači, pronađen.

BRACK: Da, tamo. S ispaljenim pištoljem u unutrašnjem džepu. Hitac ga je smrtno ranio.

HEDDA: U prsa – da.

BRACK: Ne – u donji dio trbuha.

HEDDA (podigne pogled prema njemu, s izrazom gađenja): Sad i to! O, sve smiješno i nisko baš mora, poput prokletstva, pasti na sve čega se dotaknem.

BRACK: Ima toga još – niskog i prostog.

HEDDA: A što je to?

BRACK: Pištolj, koji je imao uza se –

HEDDA (bez daha): Da, što s njim!

BRACK: Očito ga je morao ukrasti.

HEDDA (poskoči): Ukrasti! To nije istina! To nije učinio!

BRACK: Drugo nije moguće. Morao ga je ukrasti –. Pst!

(Tesman i gospođa Elvsted su ustali od stola u stražnjoj sobi i ulaze u salon.)

TESMAN (s papirima u objema rukama): Čuj, Hedda – gotovo ništa ne vidim tamo ispod svjetiljke. Smijemo li se možda nakratko sjesti za tvoj pisaći stol? Ha?

HEDDA: Svakako. (Brzo.) Ne, čekaj! Samo da ga prvo oslobodim.

TESMAN: Ah, pa to uopće ne moraš, Hedda. Dovoljno je mjesta.

HEDDA: Ne, ne, da ga oslobodim, kažem. Stavit ću ovo zasad na klavir. Eto!

(Iz police je izvukla predmet pokriven neuvezanim papirima i bilješkama, polaže još nekoliko papira na vrh te odnosi sve u stražnju sobu nalijevo. Tesman stavlja bilješke na stol i prinosi svjetiljku sa stola u kutu. On i gospođa Elvsted sjedaju i iznova se hvataju posla. Hedda se vraća.)

HEDDA (iza stolice gospođe Elvsted, nježno joj gladeći kosu): Onda, slatka Tea, napreduje li spomen na Ejlerta Løvborga?

GOSPOĐA ELVSTED (gleda je pokunjeno): Ah, Bože, bit će to vrlo teško.

TESMAN: To mora i hoće uspjeti. O nečemu drugome nema govora. A uređivati papire drugih, to i jest baš ono što meni dobro leži.

(Hedda odlazi do peći i sjeda na jedan od taburea. Brack stoji povrh nje, pridržavajući se naslonjača.)

HEDDA (šapće): Što ste ono rekli o pištolju?

BRACK (tiho): Da ga je morao ukrasti.

HEDDA: Zašto upravo ukrasti?

BRACK: Zato jer je bilo koje drugo objašnjenje nemoguće, gospođu Hedda.

HEDDA: Dobro onda.

BRACK (gledajući je): Ejlert Løvborg je naravno bio ovdje jutros. Zar ne?

HEDDA: Jest.

BRACK: Jeste li bili sami s njim?

HEDDA: Jesam.

BRACK: Niste li napustili sobu za njegovog boravka?

HEDDA: Ne.

BRACK: Promislite dobro. Zar niste izašli ni na trenutak?

HEDDA: Pa, možda sekundu – u predsoblje.

BRACK: A gdje vam je bila kutija s pištoljima?

HEDDA: Bila je dolje u –

BRACK: Dakle?

HEDDA: Kutija je ležala onamo na pisaćem stolu.

BRACK: Jeste li provjerili da li su oba pištolja u njoj?

HEDDA: Nisam.

BRACK: Nije ni potrebno. Vidio sam pištolj koji je Løvborg imao uza se. Onaj isti koji sam i jučer opet vidio. A također i prije.

HEDDA: Imate li ga?

BRACK: Ne, ima ga policija.

HEDDA: Što će policija s njim?

BRACK: Pokušati pronaći trag do vlasnika.

HEDDA: Mislite li da se to može dogoditi?

BRACK (nagne se do nje i šapće): Ne, Hedda Gabler – dokle god ja šutim.

HEDDA (gleda ga s pažnjom): A ako ne budete šutjeli – što onda?

BRACK (sliježe ramenima): Pa, još uvijek ostaje izlaz da je pištolj ukraden.

HEDDA (odlučno): Radije ću umrijeti!

BRACK (smiješi se): Tako se samo kaže, ali ne čini.

HEDDA (ne odgovara): A što ako pištolj, dakle, nije ukraden? A vlasnik bude otkriven. Što onda?

BRACK: Onda dolazi do skandala.

HEDDA: Skandalala!

BRACK: Skandalala, da, kojeg vas je toliko strah. Morat ćete sigurno pred sud. I vi i gospođica Diana. Ona će svakako morati dati iskaz o tome što se dogodilo. Radi li se o nesretnom slučaju ili ubojstvu. Da li je namjeravao izvuci pištolj iz džepa i prijetiti joj? Je li pištolj tada opalio? Ili mu ga je ona otela iz ruke, ustrijelila ga i vratila pištolj nazad u njegov džep? To bi već moglo njoj sličiti. Jer ona i jest djevojka čvrste ruke, ta gospođica Diana.

HEDDA: Ipak, sve to odvratno se mene baš ne tiče.

BRACK: Ne. Ali morat ćete odgovoriti na pitanje zašto ste Ejleru Løvborgu dali pištolj. A koji će zaključci biti izvučeni na osnovi toga da ste mu ga vi dali?

HEDDA (spušta glavu): To je istina. O tome nisam razmišljala.

BRACK: Pa, na sreću, nema brige dok god ja šutim.

HEDDA (podigne pogled prema njemu): Ja sam, znači, u vašoj moći, suče. Od sad imate vlast nada mnom.

BRACK (šapće još tiše): Najdraža Hedda – vjerujte mi – taj položaj neću zloupotrijebiti.

HEDDA: Svejedno sam u vašoj vlasti. Ovisna o vašim zahtjevima i volji. Neslobodna. Dakle, neslobodna! (Ustaje ljutito.) Ne – tu pomisao ne mogu podnijeti! Nikad.

BRACK (gleda je polupodrugljivo): Čovjek je inače najčešće u stanju naviknuti se na neizbježno.

HEDDA (uzvraća mu istim pogledom): Možda!

(Odlazi do pisaćeg stola.)

HEDDA (potiskuje nehotični osmijeh i oponaša Tesmanov ton glasa): Onda, uspijeva li, Jørgene? Ha?

TESMAN: To samo Bog zna. U svakom slučaju će ovo ovdje potrajati mjesecima...

HEDDA (i dalje kao prije): Ma zamisli! (Lagano rukom pročešlja kosu gospođe Elvsted.) Zar ti nije čudno, Tea? Sad sjediš ovdje s Tesmanom, baš kao što si prije sjedila s Ejlerom Løvborgom.

GOSPOĐA ELVSTED: Ah, Bože, kad bih barem mogla nadahnuti i tvog muža.

HEDDA: O, to će već doći, s vremenom.

TESMAN: Da, znaš što, Hedda – zaista mi se čini da već i osjećam nešto slično. Ali ti sjedni opet tamo kod suca.

HEDDA: Zar vam baš ničim ovdje ne mogu biti od koristi?

TESMAN: Ne, baš ničim. (Okrene glavu.) Morat ćete ubuduće biti tako ljubazni te Heddi praviti društvo, suče.

BRACK (baca brz pogled na Heddu): Bit će mi to izrazito veliko zadovoljstvo.

HEDDA: Hvala. No, za večeras sam umorna. Prileći ću malo tamo na sofu.

TESMAN: Da, dobra ideja.

(Hedda odlazi u stražnju sobu i navlači zavjese za sobom. Kratka stanka. Odjednom se začuje kako svira neku vrlo živu plesnu melodiju na klaviru.)

GOSPOĐA ELVSTED (poskoči iz stolice): Uh, što je to!

TESMAN (požuri se do vrata): Ali, najdraža Hedda, pa večeras se ne pristoji plesna glazba! Misli na tetu Rinu! I na Ejleru!

HEDDA (proviri glavom između zavjesa): I na tetu Julle. I na sve ostale zajedno. – Od ovog trena ću biti tiha.

(Ponovo povlači zavjese.)

TESMAN (kod pisaćeg stola): Očito joj nije ugodno gledati nas pri ovom tužnom poslu. Znae što, gospođo Elvsted, vi biste trebali useliti kod tete Julle. Ja mogu doći svake večeri, pa možemo tamo sjediti i raditi. Zar to nije dobra ideja?

GOSPOĐA ELVSTED: Jest, to bi možda bilo najbolje.

HEDDA (iz stražnje sobe): Ja dobro čujem što govoriš, Tesmane. A kako ću ja onda ovdje provoditi večeri?

TESMAN (lista papire): Ah, pa sudac Brack će te zasigurno doći posjetiti s vremena na vrijeme.

BRACK (u naslonjaču, povikne veselo): Najradije svake večeri, gospođo Tesman! Mi ćemo se već znati dobro ovdje zabaviti, nas dvoje!

HEDDA (glasno i jasno): Da, naravno, suče? Vi, kao jedini pijevac u dvorištu –

(Začuje se pucanj iz stražnje sobe. Tesman, gospođa Elvsted i Brack skaču u zrak.)

TESMAN: Ah, evo se opet igra s pištoljima!

(Razmakne zavjese i upada u sobu. Gospođa Elvsted ga prati. Hedda leži beživotno ispružena na sofi. Zbunjenost i krici. Berta, uzrujana, dolazi zdesna.)

TESMAN (viče Bracku): Ustrijelila se! Upucala se u sljepoočnicu!

BRACK (onemoćao u naslonjaču): Ali, milostivi Bože, pa tako nešto se ne čini!

Svršetak

Metodički instrumentarij

dr. sc. Jelena Vignjević

Odgovori na pitanja

- Ukratko prepričaj sadržaj svakog od četiriju činova drame.
- Kako započinje drama? Čini li ti se skladnim bračni život Hedde i Jorga na početku drame?
- Naslov je drame Hedda Gabler. Zašto je u naslovu Hedda Gabler, a ne Hedda Tesman, kad junakinju upoznajemo tek nakon udaje za Jorga Tesmana?
- Kako je Hedda doživjela medeni mjesec s Jorgom?
Kakvim se tebi, kao odmaknutom čitatelju, čini njihov medeni mjesec?
Što je uzrok Heddina nezadovoljstva životom s Tesmanom?
- Hedda je iz jednog društvenog sloja (aristokratskoga) udajom prešla u drugi društveni sloj (građanski). Kako je to utjecalo na njezin život?
Nastoji li se Hedda prilagoditi novim životnim okolnostima?
Kako se Hedda i Løvborg poznaju? Što ih spaja?
- Kakav život priželjkuje Hedda?

- Kako je Hedda reagirala na vijest o Løvborgovoj smrti?
- Zbog čega Hedda zabranjuje Tesmanu da se koristi riječima »nas« i »mi« kad govori o sebi i Heddi? Što u tome prepoznaješ?
- Kako Hedda doživljava svoju trudnoću?
- Analiziraj Heddine odnose s drugim likovima. Pristupa li Hedda ikome od njih s iskrenim emocijama? Uspijeva li se emocionalno uključiti u živote drugih? Kako tumačiš Heddinu emocionalnu hladnoću i odmak?
- Heddu Gabler nazivaju »ženskim Hamletom«. Što misliš, zbog čega? U kojim je dilemama Hedda? Kakav je njezin utjecaj na okolinu? Uspijeva li naći rješenje za svoje probleme?
- Zbog čega se Hedda ubila?

RAZMISLI I STVARAJ

- Smatraš li da je Heddin odgoj uz oca generala, strogu disciplinu i poštivanje pravila doprinio Heddinu karakteru kakav je u drami? Čemu je general Gabler poučio svoju kćer? Za koje ju je životne uloge pripremio?
- Organizirajte u razredu argumentiranu raspravu o odgojnim stilovima i njihovu utjecaju na formiranje ljudske osobnosti.
- Razmisli o Heddinu neprihvatanju realnog, stvarnog života. Analiziraj lik Hedde Gabler u okvirima pojmova romantizam i realizam.
- Koje simbolično značenje ima pištolj kojim se Hedda ubila?
- Dramski prostor u drami Hedda Gabler vrlo je sužen. Opiši dramski prostor. Prostor u kojem se događa radnja možeš nacrtati, naslikati ili opisati svojim riječima (u pisanom ili usmenom obliku).

- Usporedi Heddu Gabler s Emmom Bovary.
- Kako zamišljaš Heddu Gabler? Opiši je svojim riječima (u pisanom ili usmenom obliku), nacrtaj ili naslikaj.

SKUPNI RAD I RAD U PAROVIMA

- Razgovarajte u razredu o bračnom životu. Osvrnite se pritom na današnje odnose među supružnicima i one prikazane u dramama Nora i Hedda Gabler. Obratite pozornost na pravila i bonton skupnog razgovora – poliloga. Možete razgovarati u manjim skupinama, po četiri učenika, zapisati zaključke i predstaviti ih razredu.
- U parovima osmislite intervju s Heddom ili s Jorgom. Jedan učenik bit će novinar, a drugi književni lik. Učenik novinar može mobitelom snimati intervju. Potom se učenici zajedno mogu osvrnuti na intervju i na usklađenost pitanja i odgovora s prikazom tog lika u Ibsenovu djelu.
- Na isti način možete osmisliti intervju s Ibsenom.
- Odaberite fotografije koje bi mogle prikazivati likove iz ove drame. Načinite digitalnom animacijom poster pod naslovom Hedda Gabler, uz pomoć digitalnog alata **Piktochart**.

Više o tom alatu:

<http://e-laboratorij.carnet.hr/piktochart-izrada-infografike-izvjestaja-postera-i-prezentacija/>

- Pripremi kraći igrokaz ili izradite strip u kojem ćete prikazati dijelove ove drame.

Pritom se možeš koristiti digitalnim alatom za izradu stripa **Pixton**:

<http://e-laboratorij.carnet.hr/pixton-udahnite-zivot-strip/>

Svoj uradak možeš prezentirati u razredu.

Poticaji za daljnji rad

1. Film Hedda Gabler, snimljen 1963., s Ingrid Bergman u ulozi Hedde je dostupan na poveznici:

<https://www.youtube.com/watch?v=tSqm4VMI3wY>

Pripremi temeljem filma kratak Heddin životopis i komentiraj ga s obzirom na vlastite stavove o tom liku. Možeš i kreirati lik prema vlastitim željama. Životopise predstavi na način koji ti najviše odgovara (pisano, likovno, usmeno, digitalno...).

2. Premda se izvodi nešto manje od [Nore](#), i Hedda Gabler nebrojeno je puta postavljena na sceni. U Hrvatskoj je prvi put izvedena 1906. u Zagrebu. Nakon toga doživjela je brojna uprizorenja, u Zagrebu, Splitu, Osijeku, Varaždinu, a jedna je od najzapaženijih izvedbi bila ona s Enom Begović u Ulozi Hedde, u režiji Neni Delmestre, u zagrebačkom HNK-u 1996. godine.

– U Zagrebu je 2015. godine s ovom dramom gostovala drama Slovenskog narodnog gledališća iz Maribora, a video isječak iz predstave dostupan je ovdje:

<http://www.divan.hr/event/hedda-gabler/>

– Na ovoj je poveznici dostupan popis svih novijih izvedbi Ibsena na daskama hrvatskih kazališta:

<http://www.teatar.hr/osobe/henrik-ibsen/>

3. Iz Ibsenove poetske drame Peer Gynt, njegove najizvođenije drame, je ova jako poznata glazbena tema:

<https://www.youtube.com/watch?v=SS7-Gwz1Zio>

Autor joj je **Edvard Hagerup Grieg** (1843.-1907.), norveški skladatelj i pijanist, uz Ibsena najveći norveški kulturni velikan, jedan od vodećih postromantičara u europskoj glazbi. Stvarao je inspiriran norveškim folklorom.

Grieg je scensku glazbu skladao za prvu izvedbu Peer Gynta i jedno je od najomiljenijih djela klasične glazbe općenito. Grieg je

autor i brojnih poznatih klavirskih kompozicija. Potražite ih i poslušajte.

4. Dramu Peer Gynt je u sezoni 2017/2018. na repertoar postavio zagrebački HNK. Radi se o spektakularnoj i raskošnoj izvedbi koju je režirao poznati norveški redatelj Erik Ulfsby, a realizirala se u sklopu projekta Europski kazališni laboratorij: Drama postaje digitalna, kojega podržava program Kreativna Europa Europske uniji. Zahvaljujući tom projektu, hrvatski redatelj Ivica Buljan u Oslu je postavio Krležinu dramu [Kraljevo](#).

Više informacija:

<https://www.hnk.hr/hr/drama/predstave/peer-gynt/>

Kritiku je za Tportal napisala Nina Ožegović:

<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/premijera-peer-gynta-vizualno-raskosan-i-scenski-spektakularni-prikaz-u-zagrebackom-hnk-foto-20180421>

Na Facebook stranici HNK Zagreb može se pogledati i video isječak iz predstave:

https://web.facebook.com/hnk.hr/videos/peer-gynt/10156291250223491/?_rdc=1&_rdr

5. Na portalu e-Lektire objavljena je i najpoznatija Ibsenova drama koja u središtu ima ženski lik: [Nora ili Kuća lutaka](#). Ako već nisi, pročitaj je i usporedi s Heddom Gabler.

Rječnik

Ampezzo – alpska dolina u Dolomitima

brabantski – pridjev prema Brabant, povijesna pokrajina u sjeveroistočnoj Belgiji i južnoj Nizozemskoj

Brenner – prijevaj u Alpama između Italije i Austrije

budoar (franc.) – ženski salon za presvlačenje i dotjerivanje

Dolomiti – planinski masiv u istočnim Alpama

livriran (franc.) – odjeven u livreju, odijelo opšiveno vrpčama kakvo nose sluge, kočijaši i sl.

Merano (Meran) – grad u Tirolu, danas u Italiji

tabure (franc.) – nizak stolac bez naslona

Impresum

Naručitelj:

Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET
Josipa Marohnića 5, 10000 Zagreb
tel.: +385 1 6661 500
www.carnet.hr

Nakladnik:

Bulaja naklada d.o.o
Radnički dol 8, 10000 Zagreb
tel/fax: +385 1 4822 154
info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Oblikovanje: Luka Duplančić, Zvonimir Bulaja

Naslovnica: Luka Duplančić

Bilješka o autoru i djelu: dr. sc. Jelena Vignjević

Metodička obrada: dr. sc. Jelena Vignjević

Rječnik: Zvonimir Bulaja

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uloženi su maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o., CARNET i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletni, netočni ili oštećeni podaci, greške pri unosu i slično).

Sva autorska prava na knjigu su pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, kopirati niti na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova dopuštenja.

ISBN: 978-953-328-402-6

Za prijevod: © Ranko Kožuh

Zagreb, 2018.